

สารกวีศิลป์สาทร

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๓๗ ISSN 0857-572X

อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท

ภูพระบาทเป็นภูเขาลูกหนึ่ง
ของเทือกเขาภูพาน ตั้งอยู่ในเขต
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
ซึ่งเป็นเทือกเขาหินทราย พาดผ่าน
จากเหนือจรดใต้ โดยอยู่ทางทิศ
ตะวันตกของตัวจังหวัด เทือกเขา
ภูพานนี้ประกอบด้วยภูเขาลูก ๆ กระจายอยู่เป็นจำนวนมาก ภูพระ-
บาทก็เป็นหนึ่งในจำนวนนั้น

ภูพระบาทเป็นภูที่มีความสวยงาม และแปลกตา
ด้วยเพิงหินทรายธรรมชาติ รูปร่างแปลกๆ มองแล้วชวนให้
เกิดจินตนาการต่างๆ และยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวอารยธรรม
ที่มนุษย์ในสมัยโบราณได้สร้างสรรค์ปั้นแต่งขึ้นมา
อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ อีกทั้งจากการสำรวจพบ
รอยพระพุทธรูปอยู่บนภูแห่งนี้ จึงเป็นที่มาของชื่อ
ภูพระบาท นั่นเอง

โดยเหตุที่ภูพระบาทเป็นเทือกเขาหินทรายตามธรรม-
ชาติ มีอายุหลายล้านปีมาแล้วจึงผุกร่อนไปตามกาลเวลา
และในช่วงที่ถูกปกคลุมโดยธารน้ำแข็ง เมื่อธารน้ำแข็ง
ได้ละลายเคลื่อนตัวลงตามแรงดึงดูดของโลก ก่อให้เกิด
การกัดกร่อนบนภูพระบาทอย่างขนานใหญ่ ทำให้เกิดเพิงหิน
โขดหิน รูปร่างแปลกประหลาดอย่างไม่น่าเชื่อขึ้นมากมาย
อย่างเช่น เพิงหินทราย โขดหินทราย รูปร่างแปลกๆ ตั้ง
เรียงรายอยู่บนลานหินกว้าง นอกจากนี้ยังมีซากโบราณสถาน
ต่างๆ มากมาย ปรากฏให้เห็นไม่ว่าจะเป็น ถ้ำพระเสียง
ซึ่งภายในถ้ำพบปฏิมากรรมหินทรายพระพุทธรูปขนาดเล็ก
จำนวนหนึ่ง มีลักษณะศิลปะแบบอย่างล้านช้าง ประดิษฐาน
อยู่ใต้เพิงหินทราย และใกล้ๆ กันก็พบซากโบราณสถาน
ก่อด้วยอิฐสอปูนขนาดเล็กหลังหนึ่ง มีลักษณะเหมือนกับ
วิหารโดยทั่วไป เรียกกันว่า เจดีย์ร้างอุปโมงค์ซึ่งได้พบ
โบราณวัตถุจากการขุดแต่งทางด้านโบราณคดีที่เจดีย์ร้าง
แห่งนี้จำนวนหนึ่งคือ เครื่องมือเหล็กคล้ายสากยัดไม้
แรมเหล็ก หินควอทซ์เจียรไนแล้ว และพระพิมพ์ดินเผา
ขนาดเล็ก เป็นทั้งพิมพ์ดินเผาและพิมพ์โลหะ ตามตำนาน
อรัญธตเจดีย์อุปโมงค์นี้ใช้เป็นสถานที่บรรจุพระบรม-
สาริกธาตุไว้ชั่วคราวก่อนที่จะนำไปบรรจุไว้ ณ สถานที่อื่น
ต่อไป

ยังมีโบราณสถานอีกน่าจะสร้าง
ขึ้นในสมัยล้านช้าง โบราณสถาน
แห่งนี้มีชื่อว่า วัดลูกเขย เดิมเป็น
เพิงหินทราย ตามธรรมชาติ
แล้วได้นำเอาแท่งหินทราย
สี่เหลี่ยมผืนผ้าก้อนเล็กๆ มาก่อ
เป็นผนังปิดเพิงหินทราย จนมี
ลักษณะคล้ายห้องสี่เหลี่ยม มี
ประตูทางเข้าอยู่ด้านหน้าและ

ผนังด้านข้างทั้งสองก็เว้นที่ไว้ทำเป็นช่องหน้าต่างอีกด้วย
ภายในมีแท่นฐานประติมากรรมรูปพระพุทธรูปลอยตัวบน
แท่งดังกล่าว ผนังด้านหลังแท่นนี้ได้พบร่องรอยของ
จิตรกรรมฝาผนังปรากฏอยู่ นอกจากนี้ยังพบรอยพระ-
พุทธรูปสลักลงบนพื้นหินทราย ธรรมชาติเป็นรอย
ลึกลงไปอย่างชัดเจนอีก ๒ รอย คือ รอยพระพุทธรูป
บัวบกปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์ และรอยพระ-
พุทธรูปหลังเต่า ทั้งสองรอยพระพุทธรูป นี้ตั้งอยู่
ในบริเวณที่มีพื้นที่ขั้วบัวบก หรือที่ชาวบ้านทั่วไป
เรียกว่า ผักหนอก ส่วนพระพุทธรูปหลังเต่านี้มี
ลักษณะเป็นรอยพระพุทธรูปสลักลึกลงไปในพื้นที่หิน
ลึกประมาณ ๒๕ เซนติเมตร ใจกลางพระพุทธรูป
สลักเป็นรูปดอกบัว เนื่องจากพระพุทธรูปแห่งนี้อยู่
ใกล้กับเพิงหินธรรมชาติรูปร่างคล้ายหลังเต่า จึงได้
ชื่อว่า พระพุทธรูปหลังเต่า จากการสำรวจและขุดค้น
พบซากหลักฐานทางโบราณคดีอีกมากมายหลายแห่ง
นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้ว และยังได้พบภาพเขียน
ของคนสมัยโบราณที่นิยมเขียนด้วยสีแดง ซึ่งมีทั้งภาพคน
ภาพสัตว์ รูปทรงเรขาคณิตต่างๆ ปรากฏอยู่ตามฝาผนังถ้ำ
หรือซากโบราณสถานต่างๆ อีกด้วย

อย่างไรก็ตามกรมศิลปากรได้ตระหนักถึงความ
สำคัญดังกล่าวได้พัฒนาภูพระบาทให้เป็นอุทยานทาง
ประวัติศาสตร์โบราณคดีและธรรมชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.
๒๕๒๙ จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงพัฒนาอุทยานฯ แห่งนี้
ได้อย่างเต็มรูปแบบและประกาศขึ้นทะเบียนเขต
โบราณสถานโดยครอบคลุมพื้นที่ ๓,๔๓๐ ไร่ เมื่อวันที่
๒๘ เมษายน ๒๕๒๔ และปัจจุบันอุทยานภูพระบาท
เปิดให้ผู้สนใจเข้าชมเพื่อศึกษาหาความรู้หรือพักผ่อน
หย่อนใจได้ตามอัธยาศัยแล้ว

สารกรมศิลปากร

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๓๗

สารบัญ

ศิลปิศ...ศิลปากร	๒
รายงานพิเศษ...พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมืองกับการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมเชิงรุกของกรมศิลปากร	๖
งานกรมศิลป์...เบิกโรงสมโภช ๗๐๐ ปี เมืองเชียงใหม่กับงานบูรณะแผ่นทองจังโก เจดีย์วัดเชียงมั่น	๑๐
บทความพิเศษ...วิธีการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในการแสดงและดนตรี	๑๕
จากสนาม..เมืองสุโขทัย	๑๘
จากสนาม..หอรบหรือป้อมปราการก่ออิฐ	๒๐
แฉ่งขยาย...พระพิฆเนศวร์	๒๒
หนังสือที่น่าสนใจ...	๒๔

สารกรมศิลปากร

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมทั่วไปของกรมศิลปากร

ที่ปรึกษา

นายสมคิด โชติกวณิชย์
 นายนิคม มูลิกะคามะ
 นายสาโรช จารักษ์
 นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์
 นางประกอบ ลากเกษร
 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์

นายชัยรัตน์ เลิศรัตนพร
 นางสาวสาลินี ธรรมรุ่งเรือง
 นางสาวรัตนศิริ สิงหะ
 นางสาววันเพ็ญ พรเลิศดี
 นางสาวกุลทรัพย์ อาลี

นางสาวรัตนภรณ์ มุกนนท์
 นางสาวสิริภัทร สุทธนันท์
 นางสาวพรสุรีย์ จุลประสิทธิ์พงษ์

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
 สำนักงานเลขานุการกรม
 กรมศิลปากร
 ถนนหน้าพระธาตุ
 กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
 โทร. ๒๒๔๒๐๕๐, ๒๒๒๐๕๓๔
 โทรสาร ๒๒๒๐๕๓๔

ฝ่ายภาพ

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
 นางสาวราวีณี แจ่มนาม
 นายธวัชชัย รามัญ

ออกแบบปก

นายธวัชชัย รามัญ

บรรณาธิการ อำนวยการ

นางสมลักษณ์ เจริญพจน์

ฝ่ายศิลปกรรม

นายชาญณรงค์ คงโกคา
 นางสาวบุณฑริก ยามี่

ถ่ายภาพ

ราวีณี แจ่มนาม

บรรณาธิการ

นางสาลินี ชุ่มวรรณ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะศรีนทร์
 นางสุรีย์ หยาดผกา
 นางสาวภาภรณ์ ฤทธิรงค์
 นางพรรณิ ศรีคะนอง

พิมพ์ที่

บริษัท ประชาชน จำกัด
 โทร. ๒๓๔๒๐๖๒, ๒๓๕๐๓๘๔

กองบรรณาธิการ

นายสมชาย นิเวศวิวัฒน์
 นางสาวกรสวรรค์ มณีवास

วิบูลย์สารคดี

การรักษามรดกไทย เป็นการรักษาชาติ

ศิลปากร

สาธิต ชุ่มวรรณ

องค์การยูเนสโกและกรมศิลปากร จัดรายการ
สนทนาความรู้เรื่องแหล่งมรดกโลก

องค์การยูเนสโกร่วมกับกรมศิลปากร และ
หน่วยงานต่างๆ ร่วมกันจัดรายการสนทนาความรู้
เรื่องแหล่งมรดกโลก ณ ห้องประชุมใหญ่ หอสมุด
แห่งชาติ ท่าวาสุกรี เมื่อวันอังคารที่ ๖ ธันวาคม
๒๕๓๗ เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น.

นายสมคิด โชติกวีนิษฐ์ กรมศิลปากร ได้
กล่าวถึงรายการสนทนาครั้งที่ผ่านมาว่าเป็น
รายการสนทนาที่มีหน่วยงานต่างๆ ร่วมกันเป็น
เจ้าภาพและส่งผู้แทนเข้าร่วมในการสนทนา อาทิเช่น
นางสมลักษณ์ เจริญพจน์ หัวหน้าฝ่ายเผยแพร่
และประชาสัมพันธ์ จากกรมศิลปากร นายริชาร์ด
อิงเกลฮาร์ดท์ จากองค์การยูเนสโก นายพิสิฐ
เจริญวงศ์ จากศูนย์ภูมิภาคโบราณคดีและวิจิตรศิลป์
(สปาฟา) นายมนตรี จันทน์ตรูผล จากการท่องเที่ยว-

เที่ยวแห่งประเทศไทย นายพนตล พฤกษวรรณ
จากกรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานนโยบาย
และแผนสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิด
โอกาสให้สื่อมวลชน นักเรียน นักศึกษา และ
ประชาชนทั่วไปเข้าฟังและซักถามความเป็นมา
ของอนุสัญญา กิจกรรมของคณะกรรมการ
ระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม
และธรรมชาติ หรือคณะกรรมการมรดกโลก
และความก้าวหน้าของงานที่ปัจจุบันนี้ได้รับรอง
เป็นมรดกโลกไปแล้ว ๔๑๑ แห่ง เพื่อจะได้ทราบ
และเข้าใจความสำคัญของการเข้าสู่ประชาคมโลก
ของประเทศไทย

ประเทศไทยมีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและ
ทางธรรมชาติ ที่ได้รับการคัดเลือกจากประเทศ
ภาคีขององค์การยูเนสโกให้เป็นแหล่งมรดกโลกแล้ว
๔ แห่ง คือ ที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-
ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์-
พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์บ้านเชียง
จ.อุดรธานี และทุ่งใหญ่นเรศวร-ห้วยขาแข้ง
จ.อุทัยธานี และในเดือนธันวาคม ๒๕๓๗ นี้ องค์-
การยูเนสโกจะจัดการประชุมคัดเลือกและหาแนว
ทางปกป้องมรดกโลกขึ้นที่ จ.ภูเก็ต ซึ่งนับเป็นครั้งแรก
นับตั้งแต่มีการก่อตั้งองค์การยูเนสโกที่จะใช้
ประเทศในเอเชียเป็นสถานที่ในการประชุมประเทศ
สมาชิก

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานพิธีมอบรางวัลผู้ชนะการประกวดในการจัดกิจกรรมป้อนุรักษ์มรดกไทย “ภาษาและวรรณกรรมไทย” ประจำปี ๒๕๓๗

นายสาโรช จารักษ์ รองอธิบดีกรมศิลปากรได้เปิดเผยถึงรายชื่อผู้ที่ชนะการประกวดประเภทต่างๆ ในการจัดกิจกรรมป้อนุรักษ์มรดกไทย “ภาษาและวรรณกรรมไทย” ประจำปี ๒๕๓๗ ดังนี้ การประกวดสุนทรพจน์ระดับมัธยมศึกษา รางวัลที่ ๑ น.ส.บุญมณี บุญฤทธิ์ โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ที่ ๒ น.ส.อังคณา ดวงดาว โรงเรียนโพธิสารพิทยากร ที่ ๓ ด.ญ.อุมา วจิวิจิตร โรงเรียนศึกษานารี กทม. และรางวัลชมเชย น.ส.รุ่งทิพย์ เมนะเสวต โรงเรียนนครนายกวิทยาคม จ.นครนายก และ น.ส.เอี่ยมดาว จวอรรถ โรงเรียนโพธารวันพัฒนาเสนี จ.ราชบุรี

การประกวดอ่านทำนองเสนาะ ประเภทมัธยมศึกษาตอนปลายชาย ที่ ๑ นายศุภกิจ กัลยาณกุล โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กทม. ที่ ๒ นายกิตติศักดิ์ พรหมเปี่ยม โรงเรียนพนัสพิทยาคาร จ.ชลบุรี ที่ ๓ นายสหัส สุขนุ่ม โรงเรียนอุดรพิทยานุกูล จ.อุดรธานี รางวัลชมเชย นายอุเทน สีทองคำ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสกรี จ.พระนครศรีอยุธยา และนายกิตติพงษ์ ประพันธ์ โรงเรียนนาปีปทุม จ.มหาสารคาม ประเภทมัธยมศึกษาตอนปลายหญิง ที่ ๑

น.ส.สุกัญญา สมไพบูลย์ โรงเรียนศึกษานารี กทม. ที่ ๒ น.ส.สาวิตรี ม่วงใหญ่ โรงเรียนราชินี บุรีรัมย์ จ.นครปฐม ที่ ๓ น.ส.รัชณี อรรถนังกุล โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน กทม. รางวัลชมเชย น.ส.วิไลวรรณ รักษาวงศ์ โรงเรียนดัดดรุณี จ.ฉะเชิงเทรา และน.ส.ทิชาพร สงมเทพ โรงเรียนสิงห์บุรี จ.สิงห์บุรี

ประเภทมัธยมศึกษาตอนต้นชาย ที่ ๑ นายอาทิตย์ แสงดวงตา โรงเรียนสารคามพิทยาคม จ.มหาสารคาม ที่ ๒ นายต่อพงศ์ หัสแดง โรงเรียนหนองฉางวิทยา จ.อุทัยธานี ที่ ๓ ด.ช.ภฤศ ทิมา โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์ จ.ฉะเชิงเทรา รางวัลชมเชย ด.ช.ไพศาล พุทชนะ โรงเรียนเสนาให้ “วิมลวิทยานุกูล” จังหวัดสระบุรี และ ด.ช.ธิดิกานต์ แสงอากาศ โรงเรียนโพธิสารพิทยากร กทม. ประเภทมัธยมศึกษาตอนต้นหญิง ที่ ๑ ด.ญ. สุชาสินี สุวรรณภักดี โรงเรียนผดุงนารี จ.มหาสารคาม ที่ ๒ ด.ญ.กรอร วงษ์กำแหง โรงเรียนสตรีภูเก็ จ.ภูเก็ต ที่ ๓ ด.ญ.อรพรรณ เลิศปฏิภาณพงษ์ โรงเรียนสตรีวิทยา กทม. รางวัลชมเชย ด.ญ.อัญชลี สิวินทา โรงเรียนบ้านหมี่วิทยา จ.ลพบุรี และ ด.ญ.สุดารัตน์ วัณยาณิม โรงเรียนปราจีนกัลยาณี จ.ปราจีนบุรี

ประเภทประถมศึกษาชาย ที่ ๑ ด.ช. เอกคณิต ทิพรังศรี โรงเรียนวัดหนองขุนชาติ จ.อุทัยธานี ที่ ๒ ด.ช.ชยดล กิจวิศาละ โรงเรียนนาครประสิทธิ์ จ.นครปฐม ที่ ๓ ด.ช.อัครเดช ศรีแก้ว โรงเรียนอนุบาลนครนายก จ.นครนายก รางวัลชมเชย ด.ช.สุริยัน พัวสวัสดิเทพ โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ จ.จันทบุรี และ ด.ช.ชาญวิทย์ ดันติกัลยาภรณ์ โรงเรียนอนุบาลภูเก็ต จ.ภูเก็ต ประเภทประถมศึกษาหญิง ที่ ๑ ด.ญ.อสมานัยวิริยะ โรงเรียนทองประสาธเวชย์ จ.อุทัยธานี ที่ ๒ ด.ญ.สุนิรัตน์ ประสิทธิ์ โรงเรียนวัดบางตลาด (ยอดสวัสดิ์ประชาสรรค์) จ.ฉะเชิงเทรา ที่ ๓

ด.ญ.สุภาทิพย์ บุญช่วย โรงเรียนเทศบาลบ้าน-
บางเหนียว จ.ภูเก็ต รางวัลชมเชย ด.ญ.ประภาณิชา
ประภาสวัด โรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ กทม. และ
ด.ญ.พรพรรณ พิมพ์โป่ง โรงเรียนอนุบาลวัด-
ปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ จ.ฉะเชิงเทรา

ผลการประกวดคิดและเขียนไทย ระดับ
ประถมศึกษา ที่ ๑ ด.ญ.พัชรินทร์ นิมอนงค์
โรงเรียนเพชรเกษม กทม. ที่ ๒ ด.ญ.อารวี จิม-
พาลี โรงเรียนกิตติวิทยา จ.ตราด ที่ ๓ ด.ญ.นิดา
มะคำไก่ โรงเรียนอนุบาลสระบุรี จ.สระบุรี รางวัล
ชมเชย ด.ญ.สุปรียา หมื่นศรีชัย โรงเรียนอนุบาล
ทิพย์าล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ ด.ญ.รวีภา กิตตินนท์
โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ กทม. และ ด.ญ.ศิริณา
เปรมกมลมาศ โรงเรียนवासเทวี กทม.

ระดับมัธยมศึกษาที่ ๑ น.ส.สุวิมล สุวรรณ-
สมบัติ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๒๑ (บ้านลำเหย)
จ.กาญจนบุรี ที่ ๒ น.ส.รัตติกัญญา กองชาติรี
โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ จ.สมุทรสาคร ที่ ๓
น.ส.นพคุณ พรโกเมธกุล สถาบันเทคโนโลยีราช-
มงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา วาสกรี
จ.พระนครศรีอยุธยา วาสกรี จ.พระนครศรีอยุธยา
รางวัลชมเชย ด.ญ.เยาวลักษณ์ กันทะเนตร โรง-
เรียนภูซางวิทยาคม จ.พะเยา น.ส.ศุภวรรณ
ต่ายสกุลทิพย์ โรงเรียนวัดราชโอรส กทม. และ
น.ส.พรพรรณ พรหมมี โรงเรียนวัดประดู่ในทรง-
ธรรม กทม.

ระดับอุดมศึกษา ที่ ๑ น.ส.เพียงใจ นิธิฐ-
สกุล วิทยาลัยพัฒนวิชาการธนบุรี กทม. ที่ ๒ น.ส.
เอมอร เปรมใจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ กทม. ที่ ๓ น.ส.
กรองแก้ว พงษ์ราช วิทยาลัยพัฒนวิชาการธนบุรี
กทม. รางวัลชมเชย น.ส.พิกุล พิพัฒน์ มหา-
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กทม.
น.ส.นาดยา วัฒนากร มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จ.นครปฐม และ

น.ส.ศุภวรรณ รัตนภิรมย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
กทม.

กองการสังคีต กรมศิลปากร จัดรายการ แสดงดนตรีสำหรับประชาชนประจำปีที่ ๔๒

นายสวัสดิ์ ปิยะกาญจน์ รองอธิบดีกรม-
ศิลปากร ได้เปิดเผยถึงรายการแสดงดนตรีสำหรับ
ประชาชน ประจำปีที่ ๔๒ ซึ่งกองการสังคีตได้จัด
ขึ้นเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ ด้าน
นาฏศิลป์ ดนตรีไทย ดนตรีสากล การละเล่น
พื้นเมืองแก่ประชาชน และเยาวชนทั่วไปทั้งชาวไทย
และชาวต่างประเทศ ทุกวันเสาร์และอาทิตย์
เวลา ๑๖.๓๐ ถึง ๑๘.๓๐ น. ตั้งแต่วันที่ ๓ ธันวาคม
๒๕๓๗ ถึง ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๘ ณ สังคีตศาลา
บริเวณข้างโรงละครแห่งชาติ โดยมีรายการแสดง
ในเดือนธันวาคม ๒๕๓๗ ดังนี้

วันเสาร์ที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๓๗ การแสดง
โขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุด ตีทัพพระลักษณ์ ของกรม
ศิลปากร

วันอาทิตย์ที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๓๗ วงดนตรี
ลูกทุ่งผ่องศรี วรนุช

วันเสาร์ที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๗ การแสดง
ของวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช

วันอาทิตย์ที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๓๗ งดการ
แสดงเนื่องจากการแสดงสังคีตสายใจไทย ครั้งที่ ๔ ณ โรงละครแห่งชาติ

วันเสาร์ที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ การแสดง
โขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุด ทศกัณฐ์สังเมือง ของกรม
ศิลปากร

วันอาทิตย์ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๓๗ การ
แสดงลิเกทรงเครื่อง คณะชุมพล โฉมงาม ศิษย์
บุญเลิศ นางพินิจ

วันเสาร์ที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๓๗ การแสดง
ของวิทยาลัยนาฏศิลปภูมิภาค

กรมศิลปากรและคณะเราคือคนไทย จัด การแสดงเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศมาราธอน

คณะเราคือคนไทย ของอาจารย์เสรี หวัง-
ในธรรม และกรมศิลปากร ร่วมกันจัดการแสดง
รอบพิเศษ เรื่อง ผู้ชนะสิบทิศมาราธอน ครั้งใหม่
ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๕ ธันวาคม
๒๕๓๗ ระหว่างเวลา ๙.๓๐ น. ถึง ๒๐.๐๐ น.

นายสมคิด โชติกวณิชย์ ได้เปิดเผยถึงการ
แสดงครั้งนี้ว่า เพื่อเป็นการหาทุนก่อตั้งมูลนิธิ เรา
คือคนไทยจึงได้จัดการแสดงผู้ชนะสิบทิศมาราธอน
ขึ้นโดยจะแสดงเนื้อเรื่องต่อจากมาราธอนคราวก่อน
อีก ๖ ตอน คือตอนแปรสะเทือน พิณเพชรฆาต
ช้างเผือกของใคร ยลพัทธรัตนะแม่เหียบหงสาวดี
และมุ้งเมาะตะมะ รวมเวลาแสดงถึง ๙ ชั่วโมงเต็ม
โดยในการแสดง ใช้ผู้แสดงตัวเก่าทั้งหมด

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เนะ การบันทึกจดหมายเหตุท้องถิ่น

ในการประชุมคณะกรรมการจดหมายเหตุ
แห่งชาติ ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๗
ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นาย
สัมพันธ์ ทองสมักร) เป็นประธาน อธิบดีกรม-
ศิลปากร (นายสมคิด โชติกวณิชย์) เป็นกรรมการ

และเลขานุการ มีผู้แทนจากกระทรวง ทบวง กรม
ต่างๆ เป็นกรรมการ นั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ ได้เสนอแนะให้กรมศิลปากรขอความ
ร่วมมือจากจังหวัดในการบันทึกเหตุการณ์จดหมายเหตุ
แห่งชาติในท้องถิ่น โดยจัดทำเป็นโครงการ
บันทึกจดหมายเหตุท้องถิ่น นำเสนอกระทรวง
ศึกษาธิการด่วน

นายสัมพันธ์ ทองสมักร ได้ชี้แจงเหตุผลว่า
ลำพังกรมศิลปากรซึ่งมีบุคลากรในกองจดหมายเหตุ
แห่งชาติเพียง ๔๔ คนนั้น ไม่สามารถจะสรุป
กิจกรรมและเหตุการณ์สำคัญๆ ซึ่งเกิดขึ้นทั่วทุก
ภูมิภาคของไทยได้ครบถ้วนรวดเร็วและนำเสนอแพร่
เพื่อการศึกษาได้ทันเหตุการณ์

นายสัมพันธ์ ทองสมักร ยังเน้นในเรื่องการ
รวบรวมข้อมูลพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะจัดเก็บเพื่อการศึกษาค้นคว้า
ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ พระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ใน
วโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ว่าขอ
ให้ดำเนินการให้ละเอียดรอบคอบและสมพระเกียรติ
โดยคณะกรรมการจดหมายเหตุแห่งชาติจะมีหนังสือ
ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขอความร่วมมือ
ในการส่งเอกสารสำคัญเกี่ยวเนื่องในพระราชกรณียกิจ
และพระราชดำริส่วนการบันทึกข้อมูลเรื่องราวต่างๆ
ในการฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ขอให้เอกชน
ประมวลไปดำเนินการเป็นช่วงๆ ไป

นายสมคิด โชติกวณิชย์ อธิบดีกรมศิลปากร
ชี้แจงเพิ่มเติมว่าคณะกรรมการจดหมายเหตุแห่งชาติ
ยังได้พิจารณาเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะอนุกรม-
การร่าง แก้วไข ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบ
จดหมายเหตุแห่งชาติ คณะอนุกรรมการพิจารณา
ต้นฉบับจดหมายเหตุงานพระราชพิธี รัฐพิธี และ
พิธีสำคัญและคณะอนุกรรมการหอภาพยนตร์แห่ง-
ชาติ อีกด้วย

รายงานพิเศษ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมือง:กับการพัฒนา ศิลปวัฒนธรรมเชิงรุกของกรมศิลปากร

ฝ่ายบริการการศึกษาและประชาสัมพันธ์

จากการที่กรมศิลปากร ได้รับอนุมัติโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัด หรือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมือง เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๗๔ แห่ง ในวงเงินที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติเมื่อปี ๒๕๓๗ เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๒,๓๔๕ ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการให้มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมืองให้ครบทุกจังหวัด ด้วยเห็นว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจะเป็นสถานที่ที่ช่วยผดุงรักษามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นมรดกของอนุชน อีกทั้งเป็นการต่อต้านกระแสวัฒนธรรมจากภายนอก เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นและของประเทศชาติ โดยการจัดแสดงหลักฐานมรดกทางวัฒนธรรม เรื่องราวภูมิหลังของเมืองและคนในท้องถิ่น รวมทั้งจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดประโยชน์และตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง

กรมศิลปากรจึงได้นำนโยบายดังกล่าวมากำหนดปฏิบัติ โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น ๒ ระยะ คือ

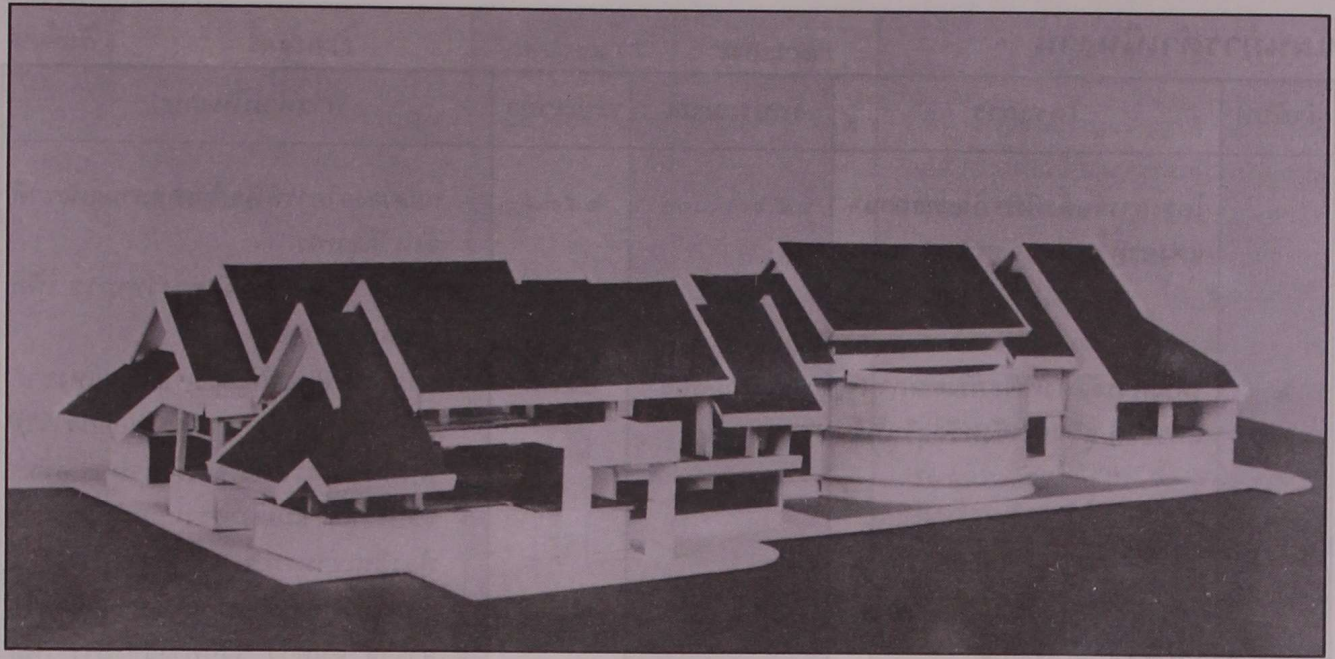
ระยะแรก ตั้งแต่ปี ๒๕๓๖-๒๕๔๐ ประกอบด้วย

๑. การปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีอยู่เดิม ๑๖ แห่ง ที่มีความสำคัญและมีความพร้อม งบประมาณทั้งสิ้น ๒๑๙,๒๐๙,๖๐๐ บาท

๒. จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งใหม่ ๒๖ แห่ง งบประมาณทั้งสิ้น ๙๗๖,๔๖๓,๗๐๕ บาท

ระยะที่สอง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๑-๒๕๔๕ เป็นการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติใหม่จำนวน ๓๓ แห่ง งบประมาณทั้งสิ้น ๑,๒๓๙,๓๐๓,๒๙๕ บาท

จากภาพลักษณ์การเปลี่ยนแปลงพัฒนามาเป็นนามธรรมข้างต้นนี้ กรมศิลปากรได้ดำเนินการอย่างจริงจังให้เป็นรูปธรรม โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ เริ่มด้วยโครงการนำร่องเป็นแห่งแรกขึ้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งใหม่ ซึ่งขณะนี้ได้ดำเนินการวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างอาคารเรียบร้อยแล้ว และจะต้องดำเนินการต่อไปจนกว่าจะสมบูรณ์แบบตามเป้าหมายที่วางไว้ คือในปี ๒๕๓๙

จากนั้น ในปี ๒๕๓๗ กรมศิลปากรก็ได้ขยายวงการดำเนินงานขึ้นอีกโดยได้วางรากฐานเพื่อการจัดตั้งอีก ๒ แห่ง คือ

๑. โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เป็นโครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัดสร้างใหม่ที่กรมศิลปากรนำมาผนวกกับโครงการเดิม คือ โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ การพาณิชย์นาวี เข้าด้วยกันใช้ชื่อว่า “โครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทบุรี” โดยได้รับงบประมาณเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๘๘ ล้านบาท จัดสร้าง ณ บริเวณค่ายเนินวง มีพื้นที่ประมาณ ๒๘ ไร่เศษ ทั้งนี้ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทบุรี แห่งนี้ ได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์การก่อสร้างอาคารและจะดำเนินการต่อไปจนกระทั่งแล้วเสร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ คือในปี ๒๕๓๙

๒. โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีอยู่เดิม และอยู่ในแผนการปรับปรุงให้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมือง ๑๖ แห่งที่กรมศิลปากรได้กำหนดโครงการไว้ในปี ๒๕๓๖-๒๕๔๐ ซึ่งในปี ๒๕๓๗ การปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น ให้เข้าสู่การเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมืองนั้นได้แล้วเสร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยทำการปรับปรุงเพิ่ม

เต็มเนื้อหาการจัดแสดง โดยเน้นถึงเรื่องราวของกลุ่มชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ รวมทั้งประวัติความเป็นมาของดินแดนในแถบอีสานตอนบน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น จึงนับเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมืองตามโครงการแห่งแรก que ดำเนินการแล้วเสร็จ และได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๓๗

สำหรับในปีงบประมาณ ๒๕๓๘ นั้น ซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในครั้งนี้เป็นอันมาก โดยเน้นให้ผู้ปฏิบัติคำนึงถึงเนื้อหาสาระและคุณภาพของการจัดแสดงที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม ซึ่งจะต้องจัดทำอย่างประณีตบรรจง มีทั้งเนื้อหาและความสวยงาม เพลิดเพลิน มีการใช้เทคโนโลยีคุณภาพสูงเข้าช่วยให้นิทรรศการมีชีวิตชีวาไม่แห้งแล้ง พร้อมทั้งให้พัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีความรักและความเข้าใจต่อหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอีกด้วย

แผนการดำเนินการโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมือง ปี ๒๕๓๘ มีดังนี้

๑. โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ประจำเมือง แห่งใหม่

รายงานพิเศษ

แผนการดำเนินงาน

ลำดับที่	โครงการ	งบประมาณ	ระยะเวลา	การดำเนินงาน
๑.	โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถาน- แห่งชาติ ชุมพร จังหวัดชุมพร	๒๕,๖๐๐,๐๐๐	๒๕๓๘	- ก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดชุมพร - สำรวจ คั่นคว้า วิจัยทางวิชาการ เพื่อ การศึกษาข้อมูล
๒.	โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถาน- แห่งชาติ สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์	๒๕,๖๐๐,๐๐๐	๒๕๓๘	- ก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ - สำรวจข้อมูลทางวิชาการและออกสำรวจ พื้นที่เพื่อการจัดแสดง จำนวน ๓ ครั้ง - จัดประชุม สัมมนา ร่วมกับนักวิชาการ ท้องถิ่น จำนวน ๒ ครั้ง
๓.	โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถาน- แห่งชาติ สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	๒๕,๖๐๐,๐๐๐	๒๕๓๘	- ก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ - สำรวจ คั่นคว้า วิจัยทางวิชาการ เพื่อ การจัดแสดง - ประชุมคณะกรรมการและนักวิชาการ ท้องถิ่น เพื่อการจัดแสดง จำนวน ๑ ครั้ง

๒. โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ที่มีอยู่เดิมให้เข้าสู่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำเมือง

ลำดับที่	โครงการ	งบประมาณ	ระยะเวลา	การดำเนินงาน
๑.	โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์- สถานแห่งชาติ สงขลา จ.สงขลา		๒๕๓๙-๒๕๔๑	- ขณะนี้อยู่ในระหว่างการปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยทำการรื้ออาคารพื้นที่ๆ ปลูกใน ที่ดินราชพัสดุเพื่อปรับปรุงให้เป็นพิธิ- ภัณฑ์ สงขลา ตามโครงการพิพิธภัณฑ- สถาน ใต้รูปแบบ
๒.	โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์- สถานแห่งชาติ บ้านเก่า จ.กาญจนบุรี		๒๕๓๘	- ได้ปรับปรุงและเพิ่มเติมการจัดแสดง นิทรรศการภายในให้เข้าสู่พิพิธภัณฑ- สถานแห่งชาติประจำเมือง จะแล้วเสร็จ ในปี ๒๕๓๘ นี้
๓.	โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์- สถานแห่งชาติ เชียงแสน จ.เชียงราย	๑,๐๐๐,๐๐๐	๒๕๓๘-๒๕๓๙	- ปี ๒๕๓๘ นี้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เชียงแสนได้ทำการปรับปรุงภูมิทัศน์ ปรับปรุงการจัดแสดงซึ่งจะแล้วเสร็จ ในเดือนเมษายน ๒๕๓๘ และพร้อมจะ เปิดให้ทันวันอนุรักษ์มรดกไทย ทั้งนี้ กรมศิลปากรได้กราบบังคมทูลเชิญ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สด็จ เป็นองค์ประธานในพิธีเปิด

ลำดับที่	โครงการ	งบประมาณ	ระยะเวลา	การดำเนินงาน
๔.	โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	๕๒,๗๘๘,๓๔๙	๒๕๓๕-๒๕๓๙	- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ ปรับปรุงต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ ซึ่งได้ดำเนินการมาเป็นระยะและในปี ๒๕๓๘ ได้รับงบประมาณทั้งสิ้น ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท โดยได้ปรับปรุงอาคารพิพิธภัณฑสถานหลังเดิม ใช้งบประมาณ ๒,๙๐๐,๐๐๐ บาท ก่อสร้างอาคารศูนย์บริการ งบประมาณ ๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท รวมทั้งจัดแสดงนิทรรศการถาวรเรื่องราวเกี่ยวกับหลักฐานของล้านนา การสถาปนาอาณาจักรล้านนาและวิวัฒนาการของศิลปะล้านนาในนครเชียงใหม่ ใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๖,๔๐๐,๐๐๐ บาท
๕.	โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง จ.สุพรรณบุรี	๔๐๐,๐๐๐	๒๕๓๗-๒๕๓๘	- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทอง ได้ดำเนินการปรับปรุงการจัดแสดงนิทรรศการถาวร ให้เข้าสู่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมือง มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ และต่อเนื่องมาจนถึงปี ๒๕๓๘ โดยได้จัดทำในรูปแบบการสร้างหุ่นจำลองสภาพภูมิประเทศของเมืองอุทอง

การจัดตั้งและปรับปรุงโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมืองที่กรมศิลปากรรับผิดชอบอยู่นี้ ถือได้ว่าเป็นโครงการนำร่องและ

สร้างสรรค์ในระยะต้นเท่านั้น กรมศิลปากรยังต้อง มีบทบาทและหน้าที่ต่อไป เพื่อให้ประเทศไทยมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ครอบคลุมจังหวัด

เบิกโรงสมโภช

ต่อจากหน้า ๑๔

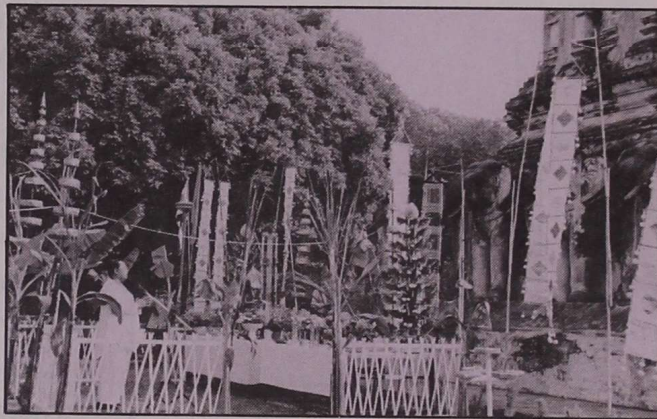
บริเวณมุมทั้ง ๔ ด้านขององค์เจดีย์ โดยเฉพาะในบริเวณมุมด้านตะวันตกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้ แผ่นทองจังโกได้แตกร้าวและเผยออกจนเห็นเนื้อปูนขององค์เจดีย์ได้ชัดเจนและมีดินโพธิ์ขนาดเล็กขึ้นในบริเวณรอยแตกดังกล่าวในส่วนต่อของแผ่นทองจังโกที่หุ้มส่วนฐานของบัวถลา และ

องค์เรือนธาตุซึ่งเป็นปูนปั้น ตะเข็บแผ่นทองจังโกได้เผยออกห่างจากตัวเรือนธาตุประมาณ ๑.๕ เซนติเมตร โดยเฉพาะในด้านทิศตะวันตก

ชั้นมัลลิกาเถาแปดเหลี่ยม ขึ้นไปจนถึงเม็ดน้ำค้าง ความสูงทั้งหมดประมาณ ๑๓ เมตร แผ่นทองที่ปิดแผ่นทองจังโกได้หลุดร่วงออกโดยทั่วไป ส่วนวงฉัตรขำรูด ผุ เสื่อมโทรมมาก กังสดาลขำรูดหลุดร่วงไปเกือบหมด

เบิกโรงสมโภช ๗๐๐ ปีเมืองเชียงใหม่กับงาน บูรณะแพ่งทองจังโก เจดีย์วัดเชียงมั่น ต.ศรีบริภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

หน่วยศิลปากรที่ ๔ จ.เชียงใหม่

จะเรียกว่าเป็นงานใหญ่แห่งยุคงานหนึ่งก็คงจะได้ เพราะจากการประชาสัมพันธ์ข่าวงานสมโภชเมืองเชียงใหม่ ครบรอบ ๗๐๐ ปี เพียงไม่กี่ครั้ง เสียงตอบรับก็ดังกระหึ่มกึกก้อง และกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมอันถือเป็นการเบิกโรงสมโภช ๗๐๐ ปี อันดับแรกก็คือ **การบูรณะแพ่งทองจังโก เจดีย์วัดเชียงมั่น จ.เชียงใหม่** ซึ่ง ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์) และกรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงไทย (นายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์) ได้บริจาคเงินจำนวน ๗๕๐,๐๐๐ บาท ให้กับกรมศิลปากร เพื่อการบูรณะซ่อมแซมทองจังโกประดับองค์เจดีย์ซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมีแผ่นทองบางตอนหลุดล่อนจนเกิดช่องว่าง ทำให้น้ำฝนไหลเข้าไปทำลายปูนฉาบภายในองค์เจดีย์ ซึ่งความประสงค์ในการบูรณะครั้งนี้นอกจากเป็นการโหมโรงงานเฉลิมฉลอง ๗๐๐ ปีแล้ว ยังเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับนายไกรศรี นิมมานเหมินท์ ผู้เป็นบิดาของท่านทั้งสองที่ได้ล่วงลับไปแล้วอีกด้วย

โดยก่อนการบูรณะ นอกจากจะมีการศึกษาประวัติและสภาพปัจจุบันประกอบการบูรณะโดยหน่วยศิลปากรที่ ๔ และฝ่ายอนุรักษ์โบราณสถานแล้ว ก็ได้มีการประชุมหารือในระหว่างเจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด รวมทั้งบรรดานักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ และสถาบันราชภัฏ จ.เชียงใหม่ เกี่ยวกับรูปแบบในการบูรณะ รวมทั้งมีการจัดหาช่างท้องถิ่นที่มีประสบการณ์งานศิลปกรรมล้านนา เข้ามามีส่วนในการบูรณะ ซึ่งภายหลังจากการกำหนดรูปแบบรายการตามโครงการแล้ว บริษัท เสอาเอกเซอร์วิส ซุปไฟเรียร์ จำกัด ก็ได้เข้าดำเนินการตามรูปแบบรายการที่กำหนดใน ๔ รายการหลัก คือ

๑. การกำจัดวัชพืชและการทำความสะอาด
๒. การซ่อมบุทองจังโกและยอดเจดีย์
๓. การทาสีแพ่งทองจังโกและยอดเจดีย์
๔. การเช็ดรักปิดทอง

โดยมีรายละเอียดของงานแต่ละอย่างคร่าวๆ
ดังนี้

๑. การกำจัดวัชพืชและการทำความสะอาด

ซึ่งงานในส่วนนี้ถือเป็นกระบวนการขั้นแรก
ของงานบูรณะโดยทั่วไปนั่นเอง โดยต้องกำจัด
วัชพืชและหญ้าที่ขึ้นบนตัวองค์เจดีย์ บางจุดที่
เป็นต้นไม้ใบใหญ่ เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ก็ดำเนิน
การขุดรากถอนโคนออกหมดแล้วใช้ยาฆ่าวัชพืช
ทาแผลของรากไม้ที่เหลืออยู่ หลังจากนั้นก็ทำ
ความสะอาดองค์เจดีย์ โดยใช้แปรงขนอ่อนและน้ำ
พ่นเป็นฝอยล้างคราบสกปรก ส่วนจุดที่ขีดธรรมชาติ
ไม่ออกก็ใช้น้ำอุ่นขัดขัด-เครื่องมือปลายแหลมขูด
เบาๆ โดยเราจะไม่ใช้น้ำยาเคมีขัดล้างในส่วนที่เป็น
ปูนฉาบและลวดลายปูนปั้นทั้งหมดเด็ดขาด

๒. การซ่อมบุทองจังโกและยอดเจดีย์

ในขั้นแรกจะสำรวจเนื้อรักปิดทองของเดิม
และสิ่งสกปรกทั้งหลายที่ติดอยู่บนแผ่นทองจังโก
ออกจนหมดแล้วขัดทำความสะอาด โดยถ้าทอง
จังโกส่วนใดเป็นสนิมชุมแผลเล็กช่างจะใช้เครื่องมือ
ปลายแหลมเล็กขูดสนิมออกจนหมดแล้วเช็ดด้วย
แอลกอฮอล์ เสร็จแล้วจึงโป้วแผลด้วยรักสมุกแล้ว
ขัดแต่งให้เรียบ แต่ถ้าเป็นสนิมจนผุทะลุ ก็จะตัด
เนื้อทองจังโกที่ชำรุดออก แล้วปะผุด้วยแผ่นทอง
จังโกใหม่ ซึ่งมีความหนาขนาดเดียวกันกับของเก่า
พร้อมกับขัดตะเข็บให้เรียบร้อย

งานในส่วนนี้มีจุดที่ต้องดำเนินการเป็นพิเศษ
คือ

- การรื้อแผ่นทองจังโกบริเวณที่เป็นรูปย่อ
ไม้สิบสอง ให้เรียบเข้ากับรูปทรงเจดีย์ และจัด
ตะเข็บให้เรียบร้อยแล้วจึงบุฉนวนกั้นติดกับเจดีย์
- การซ่อมสร้างลวดลายปูนประดับรูปข้าว-
หลามตัดบนรูปบัวคว่ำแทนที่ชำรุดสูญหาย
- งานซ่อมสร้างวงฉัตรและกังสดาล (ระฆัง
วงเดือน)

ในการบูรณะครั้งนี้มีการสร้างแผ่นวงฉัตรใหม่
ให้มีลักษณะเหมือนของเดิมทุกประการ โดยถอด
แผ่นโลหะรูปวงฉัตรของเดิมลงมากัดลอกจนได้
เป็นตัวอย่างก่อนพร้อมทั้งมีการเสริมความมั่นคง
แข็งแรงของโครงสร้างวงฉัตร โดยในส่วนที่เป็น
กังสดาลจุดที่ดำเนินการก็คือการถอดก้านกังสดาล
และตัวกังสดาลลงมาสำรวจกรักปิดทองของเก่าออก
รวมทั้งมีตรวจสอบสภาพความสมบูรณ์เพื่อซ่อมสร้าง
ใหม่ให้ครบตามจำนวน ๑๖ ชุด ก่อนนำขึ้นไปติด
ตั้งตามลักษณะของเดิม

กล่าวโดยสรุปแล้ว งานในขั้นที่ ๒ นี้ นอก
จากต้องอาศัยความละเอียดรอบร้อมในการประกอบ
การบูรณะสนิมชุม การโป้วรักสมุกทั้งการขัด ก็
ต้องระมัดระวังในเรื่องรูปแบบศิลปกรรม ตาม
ลักษณะของเดิมให้มากที่สุด

๓. การทาสีลงบนทองจังโกและยอดเจดีย์

กรรมวิธีการทาสีซึ่งถือเป็นงานสำคัญที่
ต้องใช้ความละเอียดลออนั้น นอกจากต้องคำนึงถึง

อุปสรรคทางธรรมชาติ เช่น ฝน ฝุ่น ลม แดด โดยสร้างที่กำบังระหว่างปฏิบัติงานทาร์กแล้ว (ถ้าฝนตกจะต้องหยุดทาร์กทันที) ยังต้องระมัดระวังในเรื่องของความสมบูรณ์ของรัก มิให้มีสิ่งสกปรกมาเจือปน (รักที่ใช้ต้องเป็นรักบริสุทธิ์ ๑๐๐/ไม่มีน้ำหรือน้ำมันผสม) และแปรงที่ทาต้องเป็นแปรงขนอ่อนอย่างดีปราศจากฝุ่นผงต่างๆ ไม่เประอะเปื้อนน้ำมันใดๆ โดยก่อนการทาร์กช่างจะดูดฝุ่นละอองที่ติดอยู่กับแผ่นทองจังโกออกก่อน (การทาร์กต้องทาเป็นบริเวณๆ ไม่ใช่ดูดฝุ่นทั่วทั้งองค์แล้วทาร์ก) และหลังจากทาร์กรองพื้นครั้งที่ ๑ เสร็จแล้ว ช่างจะรอจนรักแห้งสนิทแล้วจึงดำเนินการขัดรอยแปรงฟองอากาศเม็ดรักและรอยเยิ้มของรักออกให้เรียบร้อยเพื่อเตรียมการทาร์กครั้งที่ ๒ และครั้งที่ ๓

๔. การลงรักปิดทอง

ก็คือการปิดทองลงบนส่วนที่เป็นโลหะซึ่งทาร์กไว้ทั้งหมดของเจดีย์ โดยกรรมวิธีการลงรักเพื่อปิดทองนั้น ก่อนลงรักก็ต้องดูดฝุ่นตรงบริเวณที่จะทำให้สะอาด และต้องระมัดระวังมิให้น้ำรักเยิ้มมากเกินไป เพราะจะทำให้แผ่นทองคำเปลวจม (แผ่นทองคำเปลวคิด ๑๐๐% แผ่นเรียบมุมและด้านคมตรงเรียบเนียนสม่ำเสมอ) โดยหลังจากทาร์กแล้วต้องทิ้งไว้ ๒๐ ชั่วโมง จึงจะปิดทองคำเปลวได้ ซึ่งในขั้นตอนของการปิดทองคำเปลวนี้ จะเป็นลักษณะงานต้องาน กล่าวคือ เมื่อเลือกบริเวณแล้วก็ต้องปิดทองในบริเวณนั้นเสร็จในวันเดียว และวิธี

การปิดนั้นก็ต้องปิดต่อกันไม่ให้มีรอยตามด รวมทั้งต้องระมัดระวังในเรื่องการชำรุดของแผ่นทองด้วย และจากการเริ่มดำเนินงานบูรณะเมื่อปี ๒๕๓๖ เป็นต้นมา จนแล้วเสร็จเมื่อปลายปี ๒๕๓๗ นี้เจดีย์สี่เหลี่ยมผสมทรงกลมฐานข้างล้อม ณ วัดเชียงมั่น ก็คงงามสมเป็นโบราณสถานล้ำค่าแห่งล้านนาที่ควรค่าแก่การไปเยี่ยมชมยิ่งนี้

วัดเชียงมั่น : การศึกษาข้อมูลด้านประวัติความเป็นมา

วัดเชียงมั่น ตั้งอยู่ถนนราชภาคินัย ตำบลศรีขรภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในบริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงเมืองเชียงใหม่ กรมศิลปากรได้ดำเนินการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ตอนที่ ๗๕ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘ และประกาศกำหนดขอบเขตในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๖ ตอนที่ ๑๔๕ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๒

วัดเชียงมั่นมีหลักฐานการสร้างตามปรากฏในศิลาจารึกที่ ๗๖ (วัดเชียงมั่น) ว่า “ศักราช ๖๕๘ ปีรวายสัน เดือนวิสาขะ ออก ๘ ค่ำ วัน ๕ ไทยเม็งเปลา ยามแดดรุ่งแล้ว สองลูกนาที่ ปลายสองบาท นวลัดณาเสวยณวางค์ พฤหัสในมินราชี พญามังรายเจ้า และพญาจำเมือง พญาร่วงทั้งสามตน ตั้งหอนอนในที่ชัยภูมิราชมณเฑียร ขุดคือ ก่อตริบูรทั้งสี่ด้าน และก่อพระเจดีย์ทาดที่หอนอนบ้านเชียงมั่น ในขณะยามเดิวนั้นลวดสร้างเป็นวัดหือทานแก้วทั้งสาม ใส่ชื่อวัดเชียงมั่นต่อบัดนี้...”

บ้านเชียงมั่นแห่งนี้ในพุทธศักราช ๑๘๓๕-๑๘๓๙ นั้น เป็นที่ตั้งของเวียงเล็ก หรือพระราชมณเฑียรที่พญามังรายทรงโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พักประทับชั่วคราวเพื่อควบคุมการสร้างเมืองเชียงใหม่ และเมื่อทรงเข้าประทับในราชมณเฑียรในเมืองเชียงใหม่แล้ว ก็ทรงดำริว่า “ที่แห่งนี้เป็นหอนอนของเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน เกรงจะเป็นเสนียดจัญไรแก่ผู้นอนทับในภายหลัง” จึงโปรดให้สร้าง

พระเจดีย์ครอบทับตำแหน่งหอมนั้นไว้ แล้วสร้างวัดนี้ขึ้นถวายแก่พระรัตนตรัยคือ แก้วสามประการอันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ดังนั้นนอกจากความเป็นวัดแรกที่สถาปนาขึ้นในนครเชียงใหม่แล้ว วัดเชียงมั่นยังเป็นวัดที่สถาปนาขึ้นแทนที่พระราชฐานของพญามังรายและเป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกษัตริย์สามพระองค์แห่งเมืองเชียงใหม่, สุโขทัย และเมืองพะเยา

พระพุทธศักราช ๒๐๑๔ พญาติโลกราชครองเมืองเชียงใหม่ ได้โปรดให้ซ่อมสร้างองค์พระเจดีย์ด้วยศิลาแลง ต่อมาในพุทธศักราช ๒๑๐๑ ครั้งล้านนาตกเป็นขอบขันฑ์ทสี่มาของพม่า สมเด็จพระมหาธรรมมิกราชเจ้า (เจ้าฟ้ามังทร) ได้โปรดให้พญาแสนหลวง “ก่อเจดีย์กวมที่หนึ่งเป็นถั่วสามที” แล้วพระราชทานสร้างแปงก่อ พระวิหารอุโบสถ หอพระไตรปิฎก ธรรมเสนาสนะ กำแพงและประตูโขงเป็นบริบูรณ์ พร้อมทั้งพระราชทานข้าววัด ไว้ทำนุบำรุงพระอารามนั้นเป็นจำนวนมาก

ระยะเวลาร่วม ๒๐๐ ปี ที่ล้านนาตกอยู่ใต้บังคับของพม่า วัดเชียงมั่นก็เช่นเดียวกับโบราณสถานอื่นๆ ที่ชำรุดทรุดโทรมและถูกทิ้งร้างไป เนื่องจากการทำสงครามก่อกองราชระหว่างหัวเมืองต่างๆ ของล้านนากับพม่า จวบจนเมื่อพระยาภาวโลหะขึ้นครองราชย์สมบัติ ณ เมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๖) ก็ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดเชียงมั่นอีกครั้ง ต่อมาในสมัยเจ้าอินทวโรรสครองเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๔๕๒) เป็นช่วงเวลาพระพุทธศาสนาแบบธรรมยุตินิกายได้เผยแผ่เข้ามาสู่เมืองเชียงใหม่ เจ้าอินทวโรรสได้นิมนต์พระธรรมยุติเหล่านั้นให้จำพรรษาอยู่ที่วัดเชียงมั่นนี้

โบราณสถานสำคัญภายในวัด

๑. วิหาร ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกขององค์เจดีย์ เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วขาว หรือพระเสด็จมณีอันเป็นพระบูชาประจำองค์พระนางจามเทวี ซึ่งพญามังรายทรงอัญเชิญมาจากกรุงหริภุญไชย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๔ และพระศิลาปางทรมานช้าง-

นาพาตีศรี ศิลปะคุปตะของอินเดีย วิหารนี้ได้รับการซ่อมแซมหลายครั้ง แต่ยังคงรูปแบบศิลปกรรมล้านนาโดยรวม อาจจะแตกต่างบ้างในรายละเอียด

๒. หอไตร อยู่ด้านทิศใต้ เป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนใช้เป็นห้องจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ของวัด ส่วนชั้นบนเป็นอาคารไม้รูปทรงสถาปัตยกรรมล้านนา

๓. อุโบสถ ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของวัด รูปทรงสถาปัตยกรรมล้านนา ด้านหน้าพระอุโบสถประดิษฐานศิลาจารึก หลักที่ ๗๖ (จารึกวัดเชียงมั่น ซึ่งได้จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๔)

๔. เจดีย์ รูปทรงสถาปัตยกรรมล้านนา สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๑๘๔๐ ครั้งพญามังรายสถาปนาวัดเชียงมั่น และได้รับการบูรณะซ่อมแซม จากผู้ครองนครเชียงใหม่สืบมา

รูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมขององค์เจดีย์

เจดีย์วัดเชียงมั่นเป็นสถาปัตยกรรมแบบล้านนาปรากฏลักษณะสถาปัตยกรรมขององค์เจดีย์ตั้งอยู่บนฐานเขียงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขัณฑ์ลดชั้นกัน ๒ ชั้น โดยฐานชั้นล่างมีความสูงประมาณ ๑.๓๐ เมตร ยาวประมาณ ๑๑ เมตร ส่วนบนของฐานชั้นล่างมีการลอบมุมเป็นมุมแหลมประมาณ ๖๐ องศา (ความลึกประมาณ ๓๐ เซนติเมตรจากเส้นฉาก) บนฐานชั้นล่างประดับด้วยปูนปั้นรูปช้างครึ่งตัวโดยรอบ ๑๕ เชือก โดยปั้นติดผนังซึ่งเป็นส่วนของฐานชั้นที่ ๒ ด้านละ ๓ เชือก ยกเว้นด้านทิศตะวันออกซึ่งเป็นตำแหน่งของบันไดนาค ประดับด้วยปูนปั้นรูปช้าง ๒ เชือก และประดับประจำมุมๆ ละ ๑ เชือก

ระหว่างช้างปูนปั้นแต่ละเชือก ประดับด้วยเสาหล่อเป็นภาพหน้าตัดของสถาปัตยกรรมอันประกอบด้วยฐานเขียง ๒ ชั้น บัวคว่ำ หน้ากระดานที่ยึดขึ้นสูงประดับด้วยลูกแก้วอกไก่ ๔ เส้น และบัวหงายรับกับพื้นชั้นบนของฐานเขียงชั้นที่สองซึ่งมีความสูงประมาณ ๒ เมตร ยาวประมาณ ๘.๔๐ เมตร ด้านทิศตะวันออกซึ่งเป็นด้านหน้า

ขององค์เจดีย์มีบันไดนาคกว้างประมาณ ๒.๖๐ เมตรทอดยาวนับแต่ส่วนบนฐานเขียงชั้นที่สองลงมาจนถึงพื้น

เหนือฐานเขียงชั้นที่สองเป็นชั้นฐานปัทม์ย่อเก็จ ก้นส่วนท้องไม้ด้วยลูกแก้วอกไก่ ๑ เส้น ร่องรับองค์เรือนธาตุรูปสี่เหลี่ยมเพิ่มมุมไม้ ๑๒ สูงประมาณ ๔.๕๐ เมตร ยาวประมาณ ๖ เมตร องค์เรือนธาตุแต่ละด้านประดับด้วยซุ้มจรณะ ด้านละ ๓ ซุ้ม โดยซุ้มกลางซึ่งเป็นซุ้มเอก มีลักษณะเป็นจรณะซุ้มลด ๒ ชั้น ภายในเจาะเป็นคูหาสำหรับประดิษฐานสิ่งสักการะ ยกเว้นซุ้มกลางด้านทิศตะวันตก ซึ่งปิดทับด้วยประตูจำลองประดับด้วยลวดลายปูนปั้นรูปพรรณาพฤษภา โดยที่จรณะของซุ้มกลางเป็นรูปนาคสามเศียรสองตัวพาดหางขึ้นจากปลายกระดานบนเสาแต่ละตัวไปขดขึ้นเป็นยอดซุ้ม ส่วนในซุ้มขวาของซุ้มกลางแต่ละด้านนั้น ภายในซุ้มปิดทับด้วยประตูจำลองซึ่งประดับด้วยปูนปั้นลายพรรณพฤษภาและลายใบไม้ในวงกลม ส่วนบนของซุ้มทั้ง ๔ ทิศประดับด้วยลูกแก้วอกไก่ บัวหงายและหน้ากระดานรองรับจรณะของแต่ละซุ้มบริเวณมุมหลักขององค์เรือนธาตุแต่ละด้านประดับด้วยบัวเชิง ประจำยามและบัวคอเสื้อตามลำดับขึ้นไปพื้นที่ระหว่างมุมหลักมุมรอง ผืนขององค์เรือนธาตุไปจนจรดซุ้มขวาของแต่ละด้าน ประดับด้วยปูนปั้นลายดอกไม้ดอกเดี่ยวกระจายอยู่ทั่วไป

เหนือซุ้มเรือนธาตุขึ้นไป เป็นระเบียบของเรือนยอด อันประกอบด้วย บัวกลา ย่อไม้สิบสอง ๒ ชั้น รับกับองค์เรือนธาตุซึ่งแต่ละด้านประดับ

ด้วยประจำยามโลหะด้านละ ๓ ตัว ส่วนมุมของบัวกลาชั้นล่างทุกมุมประดับด้วยกระจิงโลหะ ถัดขึ้นไปเป็นบัวกลาลดชั้นประดับมุมหลักของแต่ละทิศด้วยกระจิง

เหนือชั้นบัวกลาเป็นส่วนของมัลลยเถาแปดเหลี่ยม ๔ ชั้น และบัวปากกระบังรองรับองค์ระฆังซึ่งประดับด้วยประจำยามทั้ง ๔ ด้าน เหนือองค์ระฆังเป็นบัลลังก์ย่อไม้สิบสองคาคด้วยลูกแก้วอกไก่ ๑ เส้นที่ส่วนท้องไม้เหนือบัลลังก์เป็นวงฉัตรโลหะฉลุลายประดับด้วยกังสดาลโดยรอบ เหนือวงฉัตรเป็นชั้นปล้องไฉนปลียอด และเม็ดน้ำค้าง

สภาพขององค์เจดีย์วัดเขียงม้นก่อนการบูรณะ

๑. ส่วนฐาน มีสภาพค่อนข้างแข็งแรง เนื่องจากการซ่อมแซมมาโดยตลอด มีร่องรอยของการซ่อมแซมส่วนที่แตกและกระเทาะออกด้วยปูนซีเมนต์ข้างปูนปั้นโดยรอบมีสภาพสมบูรณ์ คงปรากฏเพียงคราบตะไคร่สีดำจับอยู่บ้างเท่านั้น

๒. ส่วนเรือนธาตุ คงลักษณะการฉาบด้วยปูนขาวไว้เช่นเดิม แต่ลวดลายปูนปั้นและลายบัวเชิงประจำยาม และบัวคอเสื้อได้หลุดร่วงลงเกือบหมด โดยคงเหลือร่องรอยให้ศึกษาได้บ้างจากมุมหลักของด้านตะวันออกเฉียงเหนือขององค์เจดีย์ นอกจากนี้ส่วนของปูนปั้นภายในซุ้มจรณะก็หลุดร่วงออกประมาณ ๑/๖ ของลวดลายทั้งหมด

๓. ส่วนหลังคาเรือนธาตุ-เรือนยอด

ประกอบด้วยชั้นบัวกลา มัลลยเถาแปดเหลี่ยม องค์ระฆัง บัลลังก์ วงฉัตร ปล้องไฉน ปลียอด และเม็ดน้ำค้าง ซึ่งประกอบด้วยแผ่นทองจังโกทั้งชุดแต่สภาพปัจจุบันที่ได้ทำการศึกษาพบว่าในส่วนของบัวกลา ๒ ชั้น แผ่นทองได้หลุดล่อนลงเกือบหมดจนคงสภาพเป็นแผ่นจังโกลงรักเท่านั้น ยกเว้นในบริเวณส่วนใต้ขอบของบัวกลาชั้นล่าง ในส่วนที่ติดกับองค์เรือนธาตุ ยังสามารถสังเกตเห็นร่องรอยของการปิดทองอยู่บ้าง ตะเข็บหรือรอยต่อระหว่างแผ่นทองจังโกแตกร้าว หรือแยกออกใน

วิธีการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมด้านการแสดงและดนตรี

ประเมษฐ์ บุณยะชัย

วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากรมีหน้าที่ในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ดนตรีของชาติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ จวบจนปัจจุบันนาฏศิลป์ดนตรีเป็นวิชาทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝนเป็นระยะเวลายาวนาน ดังนั้นหลักสูตรในการเรียนการสอน แต่แรกเริ่มการก่อตั้งจึงมุ่งเน้นที่จะให้เด็กได้รับการฝึกตั้งแต่อายุยังน้อย ในระดับประถมตอนปลายตามหลักสูตรเก่า โดยรับนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ ๔ เข้าเรียนในระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น เป็นเวลา ๖ ปี ระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง ๓ ปี และนาฏศิลป์ชั้นสูง ๒ ปี รวมเวลาทั้งสิ้น ๑๑ ปี แต่ในปัจจุบันหลักสูตรนาฏศิลป์ได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ปรับเปลี่ยนให้นักเรียนเข้ารับการศึกษากายหลังที่จบการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมปีที่ ๖ เข้ารับการศึกษาวิชานาฏศิลป์ในระดับชั้นต้น ๓ ปี (เทียบเท่ากับชั้นมัธยม ๑-๒-๓) นาฏศิลป์ชั้นกลาง ๓ ปี และนาฏศิลป์ชั้นสูง ๒ ปี ระดับปริญญาตรีสมทบกับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล อีก ๒ ปี

ที่กล่าวมาแล้วนี้ เพื่อแสดงให้เห็นช่วงระยะเวลาการศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่มีการปรับเปลี่ยนให้มีช่วงการศึกษาลดน้อยลงไป ถึง ๓ ปี นอกจากนี้หลักสูตรทางวิชาสามัญได้มีปริมาณมากขึ้น เพื่อมุ่งเน้นให้เด็กนักเรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาสามัญเทียบเท่ากับนักเรียนทั่วไป

รูปแบบของการเรียนการสอนนาฏศิลป์ดนตรีแต่ดั้งเดิมใช้ตามแบบแผนโบราณ คือ สอนให้นักเรียนจดจำจากรูปแบบของครู ครูเป็นผู้ถ่ายทอดกลวิธี ท่ารำ ตลอดจนเพลงดนตรีต่างๆ จากครูกล่าวง่าย ๆ คือ สอนให้จำแบบของครูให้ได้เสียก่อน ยังไม่ต้องมีความคิดริเริ่ม เมื่อจดจำรูปแบบได้แล้ว เมื่อศึกษาในขั้นสูงจึงจะเกิดแนวความคิดของตนเอง วิธีการเช่นนี้เป็นสิ่งที่ดี และจำเป็นอย่างยิ่ง มุ่งเน้นให้เกิดทักษะความชำนาญ ในขณะที่เดียวกันในระหว่างการเรียนได้ให้นักเรียนออกแสดงเพื่อเป็นประสบการณ์ตรง

รูปแบบของการเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงวิธีการสอนใหญ่ของโบราณ แต่ในขณะที่เดียวกัน

ได้นำเทคโนโลยีเข้าสอดประสาน เพื่อให้นักเรียน มีประสบการณ์ด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น วิดีทัศน์ แถบบันทึกเสียง สไลด์ ฯลฯ

รูปแบบการเรียนการสอนที่กล่าวมานี้ จัดได้ว่าเป็นวิธีการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางด้านนาฏศิลป์-ดนตรี ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่ปฏิบัติอยู่ กล่าวคือยังคงใช้รูปแบบของการสืบทอดจากครูผู้เชี่ยวชาญมายังศิษย์รุ่นต่างๆ

วิทยาลัยนาฏศิลป์ นอกจากจะมีหน้าที่ในการให้การศึกษาวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ ดนตรีแล้ว ยังมีหน้าที่ในการเผยแพร่นโยบายในการเผยแพร่มิได้มุ่งแต่ความสนุกสนานเพื่อความบันเทิงแต่อย่างเดียว แต่มุ่งให้ผู้ชมได้รับความรู้ควบคู่กันไปด้วย เช่น ในการแสดงโขน ซึ่งเป็นนาฏศิลป์ชั้นสูง ที่มีรูปแบบโดยเฉพาะ ถ้าเป็นการแสดงโขนชุดศึกทศพรพิทรา การจัดทำบทนอกจากจะคำนึงถึงโครงสร้างของบทเพลงหน้าพาทย์ยังคำนึงถึงแง่คิด คติธรรมต่างๆ ที่ควรสอดแทรกลงไปให้ผู้ดูผู้ชมได้รู้ เช่น ความอหังการของทศพร ไม่รู้จักบุญคุณของใครแม้เทวดาที่ปกป้องรักษาตนเองและบุญคุณของพ่อผู้ให้กำเนิด ในที่สุดผลกรรมก็ทำให้ตนเองต้องตาย วิธีการเสนอคติธรรมแง่คิดสามารถสอดแทรกได้ในหลายลักษณะ เช่น ถ้าผู้ชมเป็นนักเรียน จะใช้วิธีการบรรยายก่อนเริ่มการแสดง ถ้าผู้ชมเป็นผู้มีประสบการณ์ในการรับชมมาพอสมควร จะใช้วิธีการสอดแทรกในเรื่อง เป็นต้น

การเตรียมการก่อนการแสดงแต่ละครั้ง เมื่อจัดทำบทเสร็จแล้ว มีการประชุมวางแผนงาน เพื่อคัดเลือกผู้แสดง และฝึกซ้อม ผู้ให้การฝึกซ้อม เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การแสดง เคยรับบทบาทตัวแสดงนั้นๆ มาก่อน เคยรู้เคยเห็น จึงถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับผู้แสดงได้เป็นอย่างดี ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เมื่อมีการแสดงแต่ละครั้ง ครูผู้ฝึกซ้อมจะไปหาข้อมูลจากท่านผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาถ่ายทอดให้กับผู้แสดงหรือศิษย์อีกทอดหนึ่ง

วิธีการเช่นนี้ ภาควิทยาลัยนาฏศิลป์ไทย โดยเฉพาะในหมวดโขน ได้จัดทำโครงการสืบทอดและอนุรักษ์นาฏศิลป์โขน ในหัวข้อโครงการว่า “สื

ศิลปศิลป์โขน” โครงการนี้มุ่งที่จะสืบทอดเทคนิควิธีการแสดง จากรุ่นครูไปสู่รุ่นศิษย์ปัจจุบัน ขึ้นตอนและวิธีการปฏิบัติ คือ ให้ครูเป็นผู้คัดเลือกศิษย์ที่มีความสามารถที่จะสืบทอดทำรำ และเทคนิคในการแสดง ซึ่งครูผู้สอนได้รับการถ่ายทอดหรือคิดค้นขึ้นมา วิธีการถ่ายทอดเป็นการถ่ายทอดเฉพาะตัวต่อตัว ด้วยเหตุที่ว่าครูผู้แสดงนั้น นับวันก็เริ่มมีอายุมากขึ้น ทั้งสุขภาพร่างกายก็ลดลง ไม่สามารถออกแสดงให้เต็มที่ได้เช่นที่เคยแสดงมา แต่เกรงว่าทำรำนั้นจะสูญหายจึงเลือกเด็กนักเรียนที่เห็นแววที่ทำได้ที่จะแทนตนได้มาถ่ายทอด การถ่ายทอดเป็นความเต็มใจของครู ผลจากโครงการสืบทอดศิลป์นี้สามารถผลิตศิลปินรุ่นใหม่ ขึ้นมาทดแทนศิลปินรุ่นเก่า ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ได้อีกแนวทางหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีโครงการบันทึกข้อมูลและทำรำการบันทึกข้อมูลและทำรำนี้นับเป็นสิ่งที่มีความยากลำบากในการดำเนินการเป็นอย่างมาก เพราะแต่ดั้งเดิมธรรมชาติของลักษณะวิชานาฏศิลป์และดนตรีนั้นใช้ทักษะในการปฏิบัติและจดจำเป็นสำคัญ ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในสมองในความคิดและความเคยชินของครูแต่ผู้เดียว ไม่นิยมจดบันทึก ด้วยเหตุนี้เมื่อระยะเวลาล่วงเลยไป ศิลปะทำรำเพลงดนตรีบางอย่างจึงสูญหายไป ในปัจจุบันทางด้านดนตรีสามารถบันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงได้ แต่ทางนาฏศิลป์แม้จะบันทึกไว้ในแถบบันทึกภาพ (วีดิทัศน์) แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น สามารถบันทึกไว้ได้แต่ท่า ส่วนลีลาที่ละเอียดอ่อนไม่สามารถบันทึกไว้ได้ และการบันทึกทำรำ เป็นลายลักษณ์อักษร ก็เป็นแนวคิดของแต่ละคนที่รู้และเข้าใจได้เฉพาะตัว ด้วยเหตุนี้วิทยาลัยนาฏศิลป์จึงอนุมัติให้หมวดโขน ดำเนินการจัดทำโครงการบันทึกทำรำหลักๆ ที่ได้ดำเนินการไว้แล้ว โขนพระบันทึกทำรำเพลงช้า-เพลงเร็ว โขนลิงบันทึกทำรำแม่ทำลิงทั้งหมด โขนยักษ์บันทึกทำรำแม่ทำยักษ์ และท่าเชิด-ท่าปฐุม โครงการที่กำลังดำเนินงานอยู่ของทุกฝ่ายโขน คือ กระบวนท่าตรวจพลและท่ารบโครงการดังกล่าวมานี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งของการ

อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอีกเช่นกัน

ภาคีอื่นๆ เช่น คุรุสภาไทย คีตศิลป์ และเครื่องสาย ก็ได้ดำเนินการในการสืบทอดจากครู อาจารย์ รุ่นเก่าที่เชี่ยวชาญเช่นกัน

หมวดละคร ได้จัดทำโครงการบันทึกและตรวจสอบทำรำสำคัญ เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ด้วยเหตุที่ว่า การถ่ายทอดที่ผ่านมานาน ทำให้ทำรำบางท่าผิดเพี้ยนกันไปได้บ้าง และในขณะนี้ท่านผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ยังดำรงชีวิตอยู่ ท่านสามารถชี้ขาดในเรื่องที่มีปัญหาได้ จึงได้เชิญท่านเป็นประธานในการตรวจสอบ หลังจากนั้นก็ทำการบันทึกหลักฐานทำรำเก็บไว้

ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นวิธีการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมด้านการแสดงและดนตรี ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ได้ดำเนินงานอยู่ และได้ผลดีแม้จะมีอุปสรรคบางอย่าง เพราะธรรมชาติเนื้อหาวิชาที่มีความแตกต่างกับวิชาอื่นๆ และจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบทางการศึกษาของวิทยาลัย เพื่อให้สอดคล้องประสานกับแผนการศึกษาแห่งชาติ

วิธีการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมด้านการแสดงและดนตรี กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

๑. ใช้วิธีการแบบโบราณ คือ สืบทอดโดยการจดจำ ฝึกฝน จากครูสู่ศิษย์ได้ผลดีที่สุด ผลที่ได้ นอกจากเป็นเรื่องของการสืบทอดทำรำและเพลงดนตรีได้ ผลที่ได้อีกประการหนึ่ง คือ ความผูกพันใกล้ชิดระหว่างครูกับศิษย์ ดังจะเห็นได้จากลูกศิษย์มักจะเรียกขานครูด้วยความเคารพว่า พ่อ-แม่ ซึ่งไม่สู้จะปรากฏในการเรียนการสอนในวิชาอื่นๆ

๒. ความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีในสมัยใหม่ เรามีอาจปิดกั้นได้ แต่ได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด บางครั้งทำให้รูปแบบการแสดงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งนี้เราสามารถประสานความคิดในลักษณะพบกันครึ่งทาง คือ บางอย่างที่เราปรับได้ก็ต้องยอม

ลดลง แต่ในขณะเดียวกัน รูปแบบการแสดงดนตรีที่ไพเราะงดงาม เป็นสิ่งที่อนุรักษ์ก็จำเป็นต้องคงไว้ ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่เห็นในปัจจุบันดังเช่น การโฆษณาในยุคปัจจุบันได้พยายามเอารูปแบบนาฏศิลป์ ดนตรี เข้าไปผสมผสาน บางครั้งขัดต่อความรู้สึก และไม่สมควร เราก็ควรทำใจยอมรับในสิ่งนั้น ถ้าไม่เป็นการเกินเลยเกินไป

๓. การบันทึกและเก็บข้อมูล โดยใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ มีความจำเป็นต้องนำมาใช้ ทั้งๆ ที่แต่เดิมเราเห็นว่าไม่มีความสำคัญเลย เช่นการบันทึกภาพการแสดงสำคัญในแต่ละชุด ถึงแม้จะเก็บรายละเอียดไว้ได้ไม่หมด แต่อย่างไรก็ตามต้องเข้าใจธรรมชาติของการเรียนการสอนนาฏศิลป์ ดนตรีว่า ครูยังคงมีความสำคัญ การเรียนต้องเรียนจากครู มิใช่เรียนจากเทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง ความละเอียดอ่อนของศิลปะยังขึ้นอยู่กับความคิด และอารมณ์อันสุนทรีย์ของครูเป็นประการสำคัญ กล่าวง่ายๆ คือ ครูยังคงมีความสำคัญสูงสุดในการเรียนวิชาศิลปะ

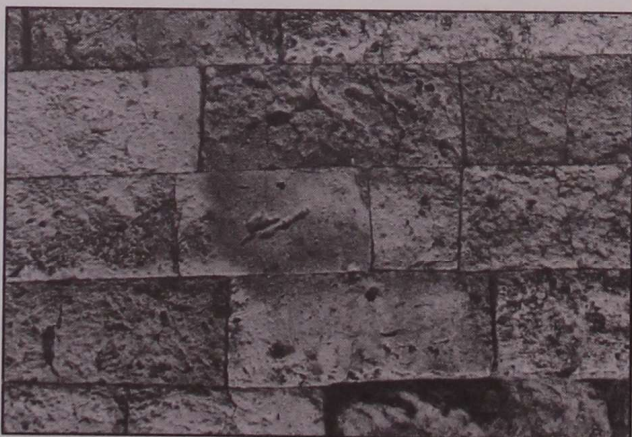
๔. การให้ความรู้ความเข้าใจกับเยาวชน ผู้ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ จะต้องได้รับการส่งเสริมทั้งภาครัฐและเอกชน สิ่งที่เป็นปัญหาในปัจจุบันคือเยาวชนส่วนน้อยเท่านั้นที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับนาฏศิลป์ดนตรีของชาติ รายการวิทยุโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อติดต่อสำคัญของเยาวชน มีรายการที่กล่าวน้อยเท่าใด ในฐานะที่เคยเป็นผู้แทนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในการจัดทำรายการโทรทัศน์เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม ซึ่งต้องพึ่งพาอุปสรรคนานัปการ แต่ในที่สุดทั้งวิทยาลัยและภาคเอกชน ก็ต้องล้มเลิกรายการที่มีประโยชน์ ซึ่งนักเรียนและครูต่างจังหวัดใช้บันทึกเป็นรายการประกอบการเรียนการสอนไปอย่างน่าเสียดายที่สุด ฉะนั้นจึงขอวิงวอนให้ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีกำลังทรัพย์ ได้ช่วยให้ความสำคัญวัฒนธรรมของชาติในแขนงดังกล่าวนี้ด้วย ลำพังเพียงกรมศิลปากรเองนั้นไม่สามารถกระทำได้

ปรางค์ก่ออิฐเขापู้จาโบราณสถานที่พบใหม่และ เก่าที่สุดของเมืองสุโขทัย

เอนก สีหามาตย์

เมื่อกลางเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ผู้เขียนมีภารกิจสำคัญยิ่งในการสำรวจแหล่งโบราณคดีบริเวณอุทยานแห่งชาติรามคำแหง (เขาหลวง) อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย และที่ราบเชิงเขาหลวงทำให้พบหลักฐานที่สำคัญยิ่งเป็นผลทำให้หลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีของเมืองสุโขทัยเปลี่ยนไปเนื่องจากได้พบปรางค์ก่ออิฐองค์แรกและเก่าที่สุดเท่าที่พบมาในทางจังหวัดสุโขทัย

บริเวณที่พบอยู่ที่ราบเชิงเขาหลวง (เขาหลวงอยู่ด้านทิศใต้ของเมืองสุโขทัยระยะทางตรงประมาณ ๒๐ กม.เศษ) ไปทางทิศเหนือระยะทางประมาณ ๔-๕ กม.เศษ ใกล้ๆ กับเขาเล็กๆ ลูกหนึ่งชาวบ้านเรียกว่าเขาเชิง และห่างจากคันดินซึ่งเรียกว่า ถนนพระร่วงสายกำแพงเพชร-สุโขทัยระยะทาง ๓ กม.เศษ อยู่ในเขตพื้นที่ บ้านนาสระลอย ต.นาเชิงคีรี อ.คีรีมาศ จ.สุโขทัย

ปรางค์ก่ออิฐตั้งอยู่บนภูเขาเล็กๆ ราษฎรเรียกเขापู้จาสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๘๖ เมตร หรือสูงจากพื้นดินปัจจุบัน ๔๐-๕๐ เมตร เป็นลักษณะเขาลูกโดดอยู่กลางทุ่งนามีเขาหลวงสูงตระหง่านอยู่ด้านทิศใต้และมีเทือกเขาเล็กๆ อันเป็นเทือกเดียวกับเขาหลวงรายล้อมจนเหมือนกับว่าเขापู้จาและปรางค์ก่ออิฐเป็นใจกลาง

ลักษณะโบราณสถาน องค์ปรางค์ก่อด้วยอิฐซึ่งมีขนาดใหญ่เมื่อตรวจสอบดูเนื้ออิฐแล้วพบว่าส่วนผสมมีทรายค่อนข้างมาก แผ่นผิเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณ ๕.๘๐ เมตร ร่องรอยถูกกลลอบขุดค้นหาโบราณวัตถุจนดินปกคลุมบริเวณฐานสูงถึง ๒ เมตรเศษ ด้านหน้าคล้ายมีมุขยื่นออกมาประมาณ ๓.๘๐ เมตร องค์ปรางค์สูงประมาณ ๑๐ เมตรเศษ มีประตูหลอกทั้ง ๓ ด้านผนังพังทลายไป ๒ ด้าน เทคนิคในการก่ออิฐใช้วิธีขัดอิฐให้เรียบและก่อแนบสนิทชิดกันโดยก่อสอบเข้าหากันทั้ง ๔ ด้าน จนบรรจบกันเป็นยอดระหว่างผนังอิฐใช้คานไม้สำหรับยึดผนังปรางค์ทั้ง ๔ ด้านคล้ายกับปรางค์ก่ออิฐที่พบในภาคอีสานทั่วไป เช่น ปราสาทเมืองต่ำ บุรีรัมย์ ปราสาทบ้านเพ็ญ อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี และเหมือนกับปรางค์ก่ออิฐที่เมืองศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์เช่นกัน

หลักฐานสำคัญที่พบขณะสำรวจคือ ฐานโยนหรือรอยเจาะตรงกลางสำหรับเป็นเดือยใช้ติดตั้งคิ่วลึงค์ นอกจากนี้ยังมีเศียรบุคลุคทำจากหินทราย

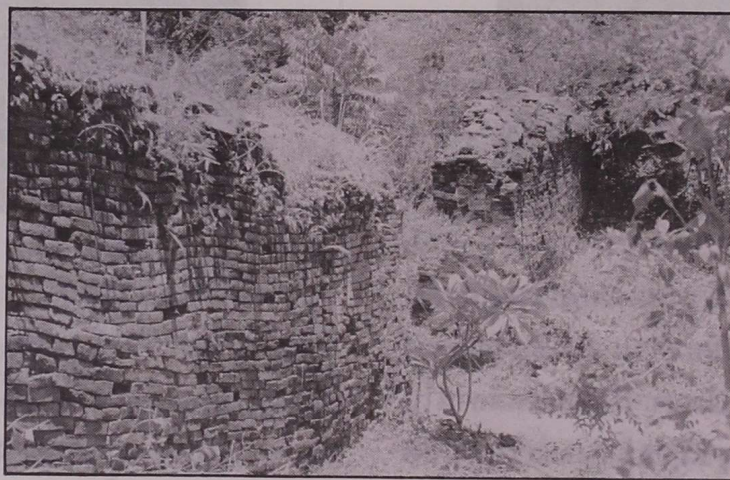
จากหลักฐานที่พบน่าจะกำหนดอายุปราสาทองค์นี้ เทียบได้กับศิลปะเขมรสมัยบาปวน ซึ่งมีอายุตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา เป็นศาสนสถานใน ศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกาย คงจะสร้างไว้เป็น ที่ทำพิธีทางศาสนาของคนเดินทางก่อนจะขึ้นไปบน ยอดเขาหลวง บนยอดภูเขาซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๒๐๐ เมตร ก็พบ ทารากโบราณสถานที่ก่อสร้างด้วยอิฐขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับที่ปราสาทก่ออิฐเขาปู่จำ นอกจากนี้ยังมี ผู้พบพระนารายณ์และพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ในถ้ำพระนารายณ์ ซึ่งอยู่บนเขาหลวงด้วย แต่ได้ ถูกโจรกรรมไปแล้ว

จึงนับเป็นครั้งแรกที่พบปราสาทก่ออิฐที่ เก่าที่สุดในจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเดิมถือว่าศาลา ตาผาแดงเป็นเทวาลัยที่เก่าที่สุดในเมืองสุโขทัย ซึ่งมีอายุร่วมกับศิลปะเขมรสมัยนครวัดต้น ศตวรรษที่ ๑๘ แต่บัดนี้หลักฐานทางประวัติ- ศาสตร์โบราณคดีก็ต้องเปลี่ยนไปเป็น ปราสาทก่ออิฐเขาปู่จำคือโบราณสถานที่เก่าที่สุดใน จังหวัดสุโขทัย

ในศิลาจารึกสุโขทัยที่ ๑ ด้านที่ ๓ ได้ บรรยายเกี่ยวกับสถานที่ๆ สำคัญด้านทิศใต้ ดังนี้ เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้มี กุฏิ วิหาร มีสรีดภงส์ ปาลาง มีปาม่วง ปาขามมีน้ำโคกมีพระชะพุงผี เทพดาในเขาอันนั้น เป็นเขาใหญ่กว่าทุกผีในเมือง นี้ ชนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล ไหว้ดีพลีถูก เมืองนี้ เทียงไหว้ บ่ดี พลีบ่ถูกผีในเขาอันบ่คุ้ม บ่เกรง เมืองนี้หาย... ข้อความที่กล่าวถึงนี้มีคำว่า พระชะ พุงผีเทพดาในเขาอันนั้น น่าจะมีความสัมพันธ์กับ เขาหลวงและปราสาทก่ออิฐเขาปู่จำที่พบใหม่ เพราะ ถ้าหากเทียบอายุในการสร้างปราสาทก่ออิฐเขาปู่จำ แล้วย่อมมีปราสาทนี้มาก่อนที่จะได้จารึกหลักที่ ๑ อย่างน้อยก็เป็นเวลาเกือบ ๒๐๐ ปี เขาหลวงและ ปราสาทก่ออิฐเขาปู่จำจึงเป็นสถานที่ๆ ศักดิ์สิทธิ์ และชาวเมืองนับถือมาก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงการ นับถือผีหรือเทพยดามาเป็นพุทธศาสนาแบบลังกา วงศ์ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง การพบหลักฐานใหม่ ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ระหว่างสุโขทัยละโว้และอาณาจักรเขมรในอดีตเมื่อ ๘๐๐ ปีเศษมาแล้ว

ทอรับหรือป้อมปราการก่ออิฐ...

เอนก สีหามาตย์

จากอำเภอสุวรรณโลกตามเส้นทาง ๑๐๔๘ (สุวรรณโลก-ทุ่งเสลี่ยม) ระยะทางประมาณ ๓๗ กิโลเมตรเศษ แล้วแยกซ้ายไปตามถนนลูกรังผ่านบ้านแม่บ่อทอง ต.กลางดง อ.ทุ่งเสลี่ยม จ.สุโขทัย ประมาณ ๔ กิโลเมตรเส้นทางจะผ่านฝายน้ำล้นแม่น้ำแม่มอกหากหันหน้าก็จะเข้าสู่ทอรับลำบาก และทูกันดาร์ ถ้าหน้าแล้งรถยนต์สามารถผ่านฝายและวิ่งตามถนนลาล่องระยะทางประมาณ ๙๐๐ เมตร ก็จะถึงแนวกำแพงที่ขวางกั้นเขา ๒ ลูก ซึ่งเป็นเส้นเขตแบ่งอาณาจักรล้านนาและอาณาจักรสุโขทัยในอดีต

การติดต่อกันระหว่างเมืองต่อเมืองในอดีตมักใช้ช่องเขาขาดหรือช่องเขาที่เทลาดลดระดับเป็นพื้นราบระหว่างเขา ๒ ลูก และบางครั้งก็อาศัยลำน้ำเป็นทางสัญจร เช่น การติดต่อระหว่างเมืองนครไทยกับเมืองลำน้ำซ่าง อาศัยช่องเขาแถบเมืองนครไทยในเขตจังหวัดพิษณุโลกอีกเมืองหนึ่งที่

สำคัญคือ เมืองลพบุรีติดต่อกับเมืองโบราณทางภาคอีสานผ่านเขาพังเหย ซึ่งมีโบราณสถานเส้นทางคือ ปรารังนางผมหอมในเขตอำเภอยะบาดาล

แถบเมืองศรีสัชนาลัย (สุวรรณโลกในสมัยอยุธยา) และเมืองบางขลังจะใช้เส้นทางผ่านช่องเขาที่ขนานกับลำน้ำแม่มอกเขตบ้านแม่บ่อทอง ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ช่องเขาแห่งนี้จะเป็นแนวเขตแบ่งเมืองเถินและเมืองศรีสัชนาลัยประมาณ ๔๐ กิโลเมตรเศษ บริเวณดังกล่าวมีกำแพงก่ออิฐสูง ๔.๕๐ เมตร ยาว ๕๔.๕๐ เมตร หนา ๒.๔๐ เมตร มีร่องรอยใบเสมาก่ออิฐตรงส่วนที่เป็นช่อง โดยก่อปิดช่องเขาเล็กๆ ๒ ลูก เพื่อเป็นด่านตรวจตราการเข้าออกเมือง แต่ลักษณะตัวกำแพงด้านที่อยู่ในเขตเมืองศรีสัชนาลัย และเมืองบางขลังมีแนวก่อหินธรรมชาติเป็นชั้นเพื่อให้ทหารขึ้นไปตรวจตราตามช่องแอบมอง ซึ่งอาจจะใช้ตั้งปืนคาบศิลาด้วย ส่วนด้านที่อยู่ในเขต

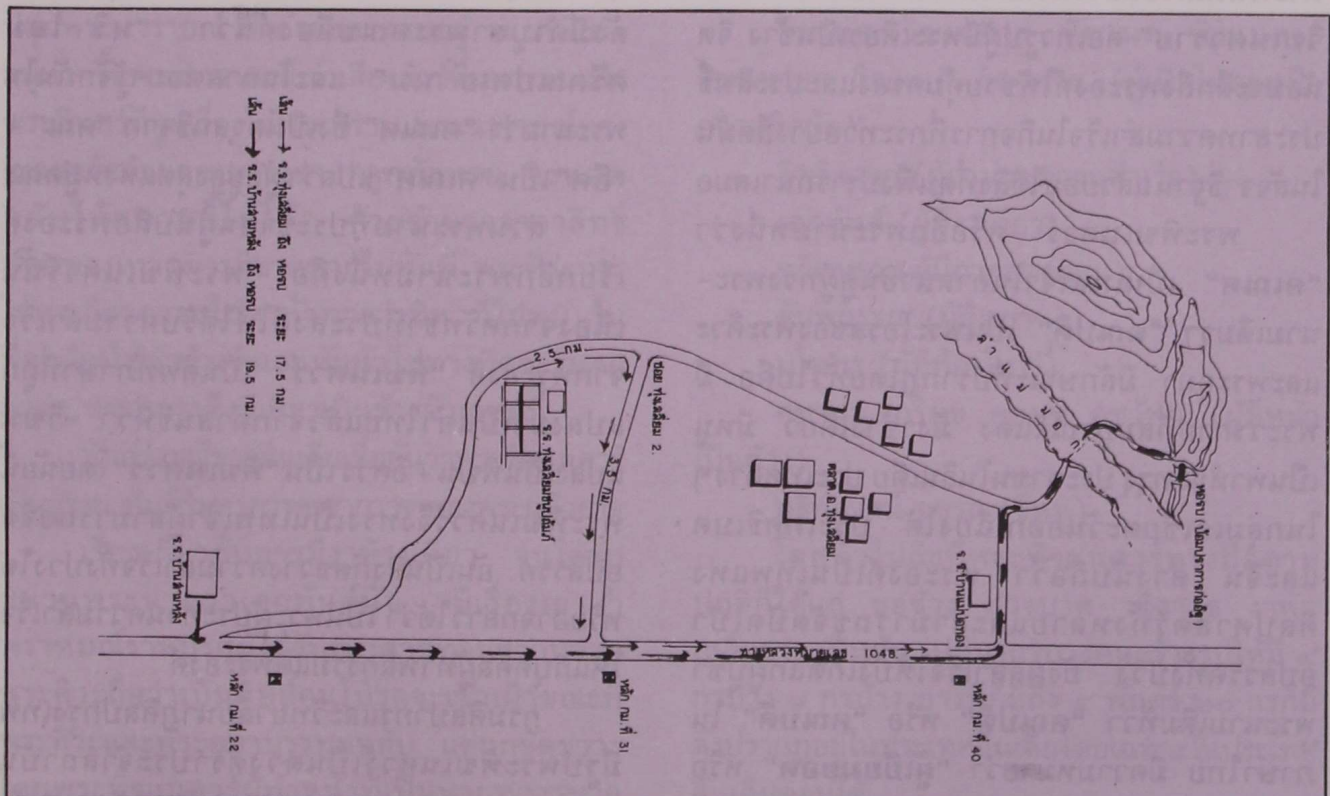
เมืองเดินเป็นแนวกำแพงตรง เมื่อพิจารณาจากรูปแบบกำแพงแล้วน่าจะสร้างในสมัยพระบรมไตรโลกนาถคราวสงครามกับพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ กรณีสงครามแย่งชิงเมืองเชียงขึ้น (ศรีสัชนาลัย)

พงศาวดารกรุงศรีอยุธยากล่าวถึงเหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรปราบกบฏพระยาสุวรรคโลกและพระยาพิชัยเมื่อพระองค์เข้าเมืองได้ พระยาพิชัยหลบหนีไปแต่ถูกชาวด่านจับกุมนำตัวมาถวายจะเห็นได้ว่าความสำคัญของด่านที่ใช้ตรวจตราผู้คนที่เข้าออกเมืองสุวรรคโลกมีขุนด่านปกครองชุมชนบริเวณด้านแทนพระเนตรพระกรรมของพระมหากษัตริย์

ในเสภาขุนช้างขุนแผนกล่าวคือ นายบุญมีตำแหน่งเป็นขุนไกรนายด่านบ้านท่าเกวียนสุวรรคโลกได้ส่งไปบอกท้าวรบจากพระเจ้าเมืองเชียงใหม่เข้าไปให้พญาเกษตรสงครามราชแสนยาธิปัตศรีสัชนาลัยอภัยพิริยะบรากรมพาหุ พญาสุวรรคโลก ดังนั้นด่านบ้านท่าเกวียนดังกล่าวน่าจะเป็นแนวกำแพง

ก่ออิฐที่บ้านแม่บ่อทองแห่งนี้ เพราะลักษณะโบราณสถานน่าจะสร้างในสมัยอยุธยา แต่ชาวบ้านแถบนี้จะเรียกว่าหอรบ ปัจจุบันเป็นแนวเขตแบ่งการปกครองระหว่างจังหวัดสุโขทัย แต่แนวกำแพงถูกพวกลักลอบตัดไม้ทำลายตรงกลางกำแพง ให้เป็นช่องทางเดินเพื่อชักลากไม้ จึงเห็นเป็นช่องตรงกลางกำแพงคล้ายมีประตู ถ้าหากมิได้มีการศึกษาและอนุรักษ์หอรบแห่งนี้ก็คงจะสูญหายพร้อมกับป่าไม้ในเร็ว ๆ นี้

พระพิฆเนศวร์

จาตุรงค์ มนตรีศาสตร์
อาจารย์ประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ

บุคคลใดก็ตามที่มีความศรัทธายึดมั่นในองค์พระพิฆเนศวร์กล่าวคำนมัสการว่า “**นโม คณศาย วิฆเนศวราย**” ต่อเทวรูปผู้มีพระเศียรเป็นช้าง จิตน้อมระลึกถึงพระองค์ให้ช่วยคุ้มครองและประสิทธิ์ประสาทความสำเร็จในกิจการที่กระทำอย่างยึดมั่นในสัจจาธิฐานแล้วย่อมได้สิ่งที่ตนพึงปรารถนาเสมอ

พระพิฆเนศวร์ หรืออีกพระนามหนึ่งว่า “**คณศ**” เป็นเทพเจ้าในศาสนาฮินดูผู้ทรงพระนามเดิมว่า “**คณปติ**” เป็นพระโอรสของพระศิวะและพระอุมา มีลักษณะที่ปรากฏโดยทั่วไปคือ มีพระวรกายที่สมบูรณ์สี่แดง มีงาข้างเดียว มีหูเป็นพาหนะทรง ประชาชนในอินเดีย ประเทศต่างๆ ในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศทิเบต และจีน ต่างนับถือว่า พระองค์เป็นเทพแห่งศิลปศาสตร์ทั้งหลายและสามารถจัดปัดเป่าอุปสรรคทั้งปวง ยังผลสำเร็จให้บังเกิดแก่ผู้บูชาพระนามเดิมที่ว่า “**คณปติ**” หรือ “**คณปติ**” ในภาษาไทย มีความหมายว่า “**ผู้เยี่ยมยอด**” หรือผู้อยู่สูงสุดแห่งหมู่คณะก็ได้

คำว่า “**คณปติ**” เป็นชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวท (ประมาณ ๑๐๐-๕๐๐ ปีก่อนพุทธกาล) ดังมีคำบูชาพระคณปติองค์นี้ว่า “**หริ โอม ศรีคณปตเย นม**” และในกาลต่อมารู้จักกันในพระนามว่า “**คณศ**” ซึ่งเป็นคำสนธิจาก “**คณ**” + “**อิส**” เป็น “**คณศ**” แปลว่าผู้อยู่สูงสุดแห่งหมู่คณะ

ส่วนพระนามที่ประชาชนผู้นับถือพระองค์เรียกอีกพระนามหนึ่งคือ พระพิฆเนศวร์นั้น เนื่องจากศรัทธาที่ประสงค์ให้ได้รับความสำเร็จจากพระองค์ “**พิฆเนศวร์**” เป็นศัพท์ภาษาที่ถูกแปลงมาเป็นคำไทยแล้วจากคำสนธิที่ว่า วิฆน แปลงเป็นพิฆน + อิศวรเป็น “**พิฆเนศวร์**” โดยนัยนี้พระพิฆเนศวร์จึงทรงเป็นเทพเจ้าผู้สามารถขจัดอุปสรรค อันเป็นสิ่งกีดขวางความสำเร็จทั้งปวงได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นพระผู้ประทานความสำเร็จให้แก่บุคคลผู้ทำพิธีกรรมแต่พระองค์

กรมศิลปากรและวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ มีรูปพระพิฆเนศวร์เป็นดวงตราประจำสถาบัน ลวดลายดวงแก้ว ๗ ดวงที่ล้อมรอบองค์พระพิฆ-

เนศวร์ หมายถึงศิลปวิทยาการสาขาต่างๆ คือ

การปั้น จิตรกรรม ตรียางคศิลป์ นาฏศิลป์ วาทยศิลป์ สถาปัตยกรรม และอักษรศาสตร์

ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งเป็นปีที่เปิดสอนวิชาการทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ของโรงเรียนนาฏดุริยางค์ศาสตร์คือวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน มีรูปประติมากรรมแบบลอยตัวคือองค์พระพิฆเนศวร์ องค์นี้ประดิษฐานอยู่ด้านหน้าหั้นพระพักตร์เข้าหาดิกรเรียนหลังแรกคือตึกอำนวยการปัจจุบัน แต่ต่อมาได้ถูกย้ายให้หั้นพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกดังที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้

สำหรับสาระน่ารู้เกี่ยวกับสาเหตุที่พระองค์มีเศียรเป็นช้างและมีงาเพียงข้างเดียวนั้น จะขอกล่าวไว้พอเป็นสังเขปดังนี้

เหตุที่พระพิฆเนศวร์มีพระเศียรเป็นช้าง ในเรื่องของไทยกล่าวว่า เทวกุมารองค์นี้เกิดมาเพื่อปราบอัสพรตนหนึ่งซึ่งทำผิดต้องจุติมาเกิดเป็นช้างน้ำ ชื่ออสูรภักดี ซึ่งทำความเดือดร้อนให้แก่สามโลกเป็นอันมาก แต่ก่อนไปปราบต้องทำพิธีโสกันต์เมื่อเทพยดาทั้งน้อยใหญ่มาประชุมพร้อมกันแล้วยังขาดแต่พระนารายณ์องค์เดียว พระอินทร์จึงได้รับเทวโองการจากพระศิวะให้ไข่มหาสังข์ไปเป่าปลุกพระนารายณ์ ซึ่งกำลังบรรทมอยู่ ณ เกษียรสมุทรครั้นพระนารายณ์แว่วเสียงสังข์ตื่นบรรทมแล้วพระอินทร์ก็ทูลเรื่องให้ทรงทราบ พระนารายณ์ทรงเปลอตรัสด้วยความง่วงว่า “ลูกหัวหาย จะนอนหลับให้สบายก็ไม่ได้” ด้วยอำนาจวาจาสิทธิ์เศียรของเทวกุมารก็ขาดหายไปทันที พระศิวะทรงใช้พระวิศวกรรมไปหาทั่วทุกสารทิศ ก็ไม่พบ ในที่สุดต้องใช้หัวช้างที่นอนหันหัวไปทางทิศตะวันตกมาต่อ พระกุมารจึงมีเศียรเป็นช้างด้วยเหตุนี้

นักปราชญ์ชาวอินเดียเชื่อกันว่าพระพิฆเนศวร์เป็นผู้รจนาคัมภีร์มหาภารตะจากวาจาของพระฤๅษียาส

เรื่องเกี่ยวกับการมีงาข้างเดียว จนได้รับขนานพระนามว่าเอกทันต์นั้น มีเรื่องเล่าว่าพราหมณ์รามปรศุผู้ได้รับพระราชทานขวานจากพระศิวะถือว่าเป็นศิษย์คนโปรดจะเข้าเฝ้าฯ ขณะที่พระศิวะและพระอุมามบรรทมหลับ แต่ถูกขัดขวางโดยพระพิฆเนศวร์ผู้ทำหน้าที่เป็นนายทวารบาล

และไม่เคยรู้จักกันมาก่อนห้ามมิให้เข้าเฝ้า ทั้งสองจึงต้องรบกัน ในที่สุด รามปรศุใช้ขวานขว้างถูกงาช้างของพระพิฆเนศวร์ขาด ส่วนรามปรศุถูกพระอุมาสาปให้หมดแรงเป็นท่อนไม้ เมื่อรามปรศุระลึกถึงพระนารายณ์ตามคำแนะนำของพระศิวะแล้ว จึงได้รับการช่วยเหลือให้ฟื้นคำสาป โดยพระนารายณ์แปลงเป็นพราหมณ์น้อยน่ารักมาพบพระอุม่า และใช้อุบายทำให้รามปรศุมีพลังกำลังดั้งเดิม เหตุร้ายทั้งหลายจึงยุติลงด้วยดี เรื่องพระพิฆเนศวร์เสียดงาช้างที่กล่าวมานี้ เป็นที่มาของชุดรำที่มีชื่อคือ ฉุยฉายพราหมณ์ การแสดงตอนนี้เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

พระพิฆเนศวร์มีหลายพระนาม เช่น เทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ทั่วไป และการได้รับขนานพระนามต่างๆ ก็มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระองค์เสมอ บางพระนามก็บ่งถึงลักษณะรูปร่างของพระองค์อย่างชัดเจน

พระนามต่างๆ มีดังนี้

คณศ (คณ+อิส) = ผู้เป็นใหญ่ในคณะเทพ

คณศวรร (คณ+อิสวร) = ผู้เป็นใหญ่คณะเทพ

ส่วนพระนามที่มีความหมายเช่นเดียวกันนี้ ได้แก่ คณบดี คณกริศา คณนาถ คณนายก

วิฆเนศ วิฆเนศวร พิฆเนศ พิฆเนศวร์ วิฆนนายก วิฆนบดี วิฆนราช (ผู้เป็นใหญ่เหนือความติดขัด)

สิทธิธาดา (ผู้อำนวยความสะดวก)

เอกทันต์ (ผู้มีงาเดียว)

ทวิเทห (ผู้มีกายสองลอน)

ลัมพกรรณ (ผู้มีหูยาน)

มโหทร (ผู้มีท้องใหญ่)

คชานน กริมุข คชมุข คชวทัน (ผู้มีหน้าเป็นช้าง)

มุสิกอาสน์ อชฺรุต (ขี่หนู)

โดยทั่วไปสิ่งที่พระพิฆเนศวร์ทรงถือตามปกติก็ได้แก่ ขอช้าง ปวงบาท วชิราวุธ งาหัก เหล็กจาร เป็นต้น ปฎิมากรบางคนสร้างรูปให้มี ๔ กรบ้าง ๘ กรบ้าง บางทีก็มีถึง ๔ พักตร์ ๒๐ กรก็มี ดังปรากฏอยู่ในประเทศอินเดียโดยเฉพาะในประเทศอินเดียตอนใต้

นิตยสารศิลปากร ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๓

กรสวรรค์ มณีवास

เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก กระดาษปกอาร์ตอย่างดี กระดาษเนื้อในกระดาษปอนด์ นิตยสารศิลปากรเป็นนิตยสารทางวิชาการของกรมศิลปากร ได้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่งานทางด้านศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ตลอดจนการส่งเสริมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

นิตยสารศิลปากรฉบับนี้ จะหนักไปในด้านโบราณคดี การศึกษาเรื่องราวของอดีตในแง่โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ย่อมยังความภาคภูมิใจมาสู่เราในฐานะเป็นลูกหลานของบรรพชน ที่เจริญรุ่งเรืองด้วยอารยธรรมเก่าแก่ไม่แพ้ชาติใดในโลกด้วย ดังจะขอยกตัวอย่างพระพิมพ์ชุมศรีวิชัย ที่นำลงพิมพ์ในฉบับนี้ พิจารณาเพียงแง่ของประติมากรรมชิ้นจิ๋วขนาดเพียง ๒ เซนติเมตร แต่ออกแบบเป็นพระพุทธรูปงามอย่างยอดเยี่ยมและมีคาถาเย ธมมา ฯลฯ ซึ่งเป็นหัวใจพระพุทธรูปศาสนายูครบทั้ง ๔ บาท นับว่าฝีมือช่างศิลป์ของไทยเราแต่บรรพกาลรังสรรค์ขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง แฝงด้วยพุทธปรัชญาอันลึกซึ้ง

โบราณคดีดงศรีมหาโพธิ์ ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอศรีมหาโพธิ์และอำเภอศรีมหาโพธิ์ ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจเป็นเมืองเก่าแก่สมัยทวารวดีหรืออาจจะก่อนนั้นถึงสมัยพูนดิน ผู้เขียนประจำอยู่หน่วยศิลปากรที่ ๕ จังหวัดปราจีนบุรี มีความรู้จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องนี้อย่างจริงจัง นิตยสารศิลปากรจัดพิมพ์ปีละ ๖ ฉบับ สมักรเป็นสมาชิกปีละ ๑๘๐ บาท (รวมค่าส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ในประเทศไทย) และจำหน่ายปลีกในราคาเล่มละ ๓๐ บาท มีจำหน่ายที่ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร หรือส่งเงินทางธนาคารติดต่อจ่าย ปณ.หน้าพระลาน โทรสอบถามรายละเอียดได้ที่หมายเลข ๒๒๒๐๙๓๔, ๒๒๔๒๐๕๐

สื่อประชาสัมพันธ์ทางศิลปวัฒนธรรม ที่กรมศิลปากรรับผิดชอบและประสานงาน

รายการ “สังคีตศิลป์” ทุกวันอาทิตย์

เวลา ๒๑.๐๐-๒๑.๓๐ น.

ทางสถานีวิทยุจุฬาฯ

รายการ “เมืองไทยนี้ดี” ทุกวันศุกร์

เวลา ๑๐.๐๐-๑๐.๓๐ น.

ช่วงปิดภาคเรียน

ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา

(เครือข่าย ๒) ความถี่ ๑.๔๖๗ กิโลเฮิรตซ์

รายการ “จดหมายเหตุกรุงศรี”

ทุกวัน หลังข่าวภาค ๑๙.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง ๗

รายการ “เราคือคนไทย”

ทุกวันจันทร์, อังคาร เวลา ๐๘.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกอง ๓ อสมท.

รายการ “รอยไทย”

ทุกวันหลังข่าวภาค ๑๙.๓๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี

ช่อง ๕ อสมท.

รายการ “ดินดั่งสองไทย”

ทุกวันพฤหัสบดี เวลา ๑๕.๓๐-๑๖.๐๐ น.

ทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง ๗

นิตยสารศิลปากร

หนังสือเผยแพร่ทางวิชาการของกรมศิลปากร กำหนดออกรายสองเดือน ราคาจำหน่ายเล่มละ ๓๐ บาท สั่งซื้อได้ที่ ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร กทม. ๑๐๒๐๐

สารกรมศิลปากร

เอกสารประชาสัมพันธ์กรมศิลปากร กำหนดออกเป็นรายเดือน (แจกฟรี) สำหรับสถาบัน นักศึกษา ห้องสมุด และสื่อมวลชน ติดต่อที่ ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

ข่าวสารหอสมุดแห่งชาติ

เอกสารเผยแพร่ข่าวสารของหอสมุดแห่งชาติกำหนดออกเป็นรายสามเดือน (แจกฟรี) ติดต่อที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี กทม.

พิพิธภัณฑ์สาร

เอกสารเผยแพร่ข้อมูลทางวิชา กิจกรรมของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และสถาบันในวงการพิพิธภัณฑ์สถาน กำหนดออกเป็นราย ๒ เดือน (แจกฟรี) ติดต่อที่กองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

ที่สนุกสนานไพเราะ และมีท่าร่ำที่เป็นที่พอใจของผู้เล่นเท่านั้น

เพลงรำโทน ที่นำมาร้องนั้น ใช้วิธีจดจำสืบทอดกันมา ไม่นิยมดัดแปลงทั้งเนื้อร้องและท่าร่ำ คือ จะมาอย่างไรก็ร้องและร่ำอย่างนั้น บางครั้งการถ่ายทอดอาจได้มาเฉพาะเนื้อเพลง กรณีเช่นนี้ผู้เล่นจะคิดท่าร่ำประกอบเองตามความหมายของเนื้อเพลง การถ่ายทอดอาจก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ทั้งเนื้อเพลงและท่าร่ำ จากการสำรวจพบว่า แม้เป็นเพลงเดียวกัน หากคณะของผู้เล่นอยู่ต่างสถานที่หรือต่างท้องถิ่นกัน ท่าร่ำและเนื้อเพลงก็อาจผิดแผกกันไปได้ แต่บางเพลงยังคงเหมือนกันทุกประการ อย่างไรก็ตาม เพลงทุกเพลงไม่จำเป็นต้องได้จากการสืบทอดเสมอไป ผู้เล่นสามารถแต่งเนื้อร้องและท่าร่ำขึ้นเป็นปัจจุบันในขณะเล่นก็ได้

เนื้อหาในเพลงส่วนใหญ่ ช่วงก่อน พ.ศ. ๒๔๘๔ จะเป็นเพลงที่เกี่ยวกับตัวละครในวรรณคดี เช่น วรรณคดี ไกรทอง พระศรีสุริโยทัย ฯลฯ แต่ที่พบมากที่สุด ได้แก่ เพลงรัก หรือเพลงเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว เนื่องจากเพลงแต่ละเพลงยาวมาก

ฉะนั้น การตั้งชื่อเพลงจะตั้งตามวรรคแรกของเพลงเท่านั้น ดังได้กล่าวแล้วว่าในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลต้องการเชิดชูรำโทนให้ศิลปะประจำชาติ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขรำโทนให้เป็น รำวง และพัฒนามาตามลำดับเป็นรำวงมาตรฐานเช่นในปัจจุบัน นอกจากนี้มีการแต่งเพลงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเพลงประเภทปลุกใจถูกแต่งขึ้นเป็นจำนวนมาก เพลงประเภทชักชวนให้เชื่อผู้นำ เช่น เพลงแปดนาฬิกา เพลงประเภทสะท้อน สภาพบ้านเมือง เช่น ลพบุรี เพลงเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกาย เช่น สาวน้อย เอวกลม เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง แต่เดิมมีเพียงโทน ซึ่งทำด้วยดินเหนียวปั้นเป็นรูปโทนเหมือนปั้นหม้อตากแดดให้แห้ง แล้วเผา ใช้ผ้าใบหรือหนังสือพิมพ์ เช่น หนังสือบางๆ ชิงหน้าโทน (ดำรงค ปิ่นทอง ม.ป.ป.:๕) บางแห่งใช้กระป๋องนมซึ่งด้วยหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ หากไม่มีอะไรเลยก็ใช้กระป๋องหรือตีปี่ให้เกิดจังหวะก็ได้ เพราะการตีโทนไม่มีสีลาหรือจังหวะพลิกแพลงมากนัก ดีแล้วออกเสียงเป็นทำนอง จีบดิงจิบ ดิงจิบ ดิงดิง ใช้ดิงตีกำกับจังหวะ ภายหลังพบว่ามีการนำรามะนามาใช้ตีแทนโทน

รำไท่น

วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรี

รำไท่น เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันทั่วไปทุกภาคของประเทศไทย เมื่อประมาณ ๕๐ ปีที่ผ่านมา รำไท่นได้รับความนิยมสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ต้องการเชิดชูรำไท่นให้เป็นศิลปะประจำชาติ จึงได้ส่งเสริมการละเล่นชนิดนี้เป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติอย่างหนึ่ง

ไม่มีผู้ใดบอกได้อย่างแน่ชัดว่า รำไท่นเกิดขึ้นเมื่อใด และใครเป็นผู้ริเริ่ม มีผู้กล่าวว่า ถิ่นเดิมที่พบว่ามีการเล่นรำไท่น ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ แถวบ้านแพะ ในจังหวัดสระบุรี โดยชาวบ้านเป็นผู้เล่น (ดำรงค์ ปิ่นทอง ม.ป.ป. : ๕) หม่อมดุษฎี-บริพัตร ณ อยุธยา (๒๕๓๖:๑๓) กล่าวว่า รำไท่นแพร่หลายในเมืองนครราชสีมาก่อนที่อื่น และยังมีผู้สันนิษฐานว่าน่าจะมีการเล่นรำไท่นมาแต่สมัยอยุธยาหรือก่อนหน้านั้น อยู่ทุกหนทุกแห่ง ดังมีกล่าวถึงในเอกสารของชาวยุโรปหลายเล่ม (สมทรง กฤตมโนรณ. ๒๕๓๖:๖๒)

ผู้ที่นิยมเล่นรำไท่น คือหนุ่มสาวชาวบ้าน กล่าวกันว่า ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ผู้คนต้องอพยพหนีภัยทางอากาศ จากกรุงเทพฯ ไปยังชนบทตามที่ต่างๆ กัน ในภาวะสงครามนั้นยามค่ำคืนจะมีมืดไปทุกหนทุกแห่ง เนื่องจากทางรัฐบาลห้ามกระทำการต่างๆ หลายอย่าง เช่น ห้ามจุดไฟ ห้ามชุมนุม และอื่นๆ ประชาชนเกิดความเหงาและเครียด การสนทนากันเพียงอย่างเดียวไม่สนุก จึงได้คิดเล่นรำไท่นกันขึ้น การละเล่นชนิดนี้ชาวบ้านรู้จักและเล่นได้ทุกคนขณะที่เล่นจะจุดตะเกียงตั้งไว้ตรงกลาง ผู้เล่นจะยืนล้อมวงจุดประสงค์ของการเล่นคือ เพื่อความสนุกสนาน และเพื่อพบปะเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว โดยทั่วไปแล้วจะมีเนื้อร้องที่ค่อนข้างสั้น เวลาร้องมักร้องซ้ำ สอง สาม หรือสี่เที่ยว จึงช่วยให้จำง่ายขึ้น และแพร่หลายอย่างกว้างขวาง เพลงใดถ้าผู้เล่นไม่ชอบก็จะไม่ค่อยนำมาเล่นหรือร้อง จึงสูญหายไป คงเหลืออยู่แต่เฉพาะเพลง